

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD
INSTITUT POLITOLOGICKÝCH STUDIÍ

Jiří Hradecký

**Indie jako hospodářská velmoc a její vývoj od konce
studené války**

Diplomová práce

Praha 2015

Autor: Bc. Jiří Hradecký

Akademický rok: 2014/2015

Obor: Mezinárodní vztahy

Vedoucí práce: PhDr. Irah Kučerová, Ph.D.

Rok obhajoby: 2015

Hodnocení:

Bibliografický záznam

Hradecký, Jiří. *Indie jako hospodářská velmoc a její vývoj od konce studené války*. Praha, 2015. Diplomová práce. 78 s. Univerzita Karlova v Praze. Fakulta sociálních věd. Institut politologických studií. Katedra mezinárodních vztahů. Vedoucí práce PhDr. Irah Kučerová, Ph.D.

Abstrakt

Tato práce se zabývá změnou postavení Indie v mezinárodních vztazích v období od konce studené války. Jedná se o případovou kvalitativní studii, která se dále věnuje hledání vlivů, které zapříčinily změnu indického postavení. Práce skládá z následujících částí. V první části jsou popsány teorie mezinárodních vztahů relevantních ke studii indického postavení v rámci velmocenských vztahů. Dále práce analyzuje indický hospodářský vývoj a historický vývoj indické zahraniční politiky a vztahy s nejvýznamnějšími globálními aktéry. Obsahem poslední kapitoly je studie institucí globálního vládnutí a politika skupiny BRICS a její vymezování se vůči institucím globálního vládnutí.

Abstract

This work discusses the change in Indian position in international relations during the Cold War. It is a qualitative case study, which is also dedicated to finding influences that caused the change in the Indian position. Work includes the following sections. The first part describes the theory of international relations relevant to the study of the Indian position within the great power relations. Next part analyzes India's economic development and historical development of India's foreign policy and relations with the most important global

actors. The final chapter is a study of global governance institutions and policies of BRICS and its position to the institutions of global governance.

Klíčová slova

Indie, zahraniční politika Indie, hospodářské reformy, BRICS, rozvoj, globální vládnutí, změna mezinárodního politického a ekonomického řádu, globální velmoc

Keywords

India, India's foreign policy, Economic reform, BRICS, Development, Global Governance, Change in the international political and economic order, Global power

Rozsah práce:

Počet slov: 21 719

Počet znaků: 157 193 (včetně mezer)

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předloženou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne .....

Jiří Hradecký

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval PhDr. Irah Kučerové Ph.D. za odborné vedení, toleranci a milý přístup. A také Mgr. Radku Švecovi za mnohé cenné rady.

Obsah

Úvod	10
1. Teoretická část	14
1.1 Neorealismus	14
1.2. Interdependence	17
1.3. Proces globalizace	18
1.4. Distribuce moci	19
1.5. Teorie polarity	20
1.6. Evoluce unipolárního režimu k multipolárnímu	21
1.7. Multipolární systém	23
1.8. Globální velmoci	24
1.9. Supervelmoci	26
1.10. Globální vládnutí	27
2. Praktická část	29
2.1. Úvod k zahraniční politice Indie	29
2.1.1. Období studené války	31
2.1.2. Indická zahraniční politika od konce studené války	32
2.2. Vývoj indické ekonomiky	33
2.2.1 1947-1980	33
2.2.2. 1980-1990	35
2.2.3. Krize 1991 a její kořeny	37
2.2.4. Reformy 1991	39
2.2.5. Indie po roce 1991	40
2.2.6. Privatizace	41
2.2.7. Indie po roce 2000	42

2.2.8. Shrnutí hospodářského vývoje.....	43
2.3. Indická zahraniční politika	44
2.3.1. Jaderné zbraně.....	45
2.3.2. Indie a USA.....	46
2.3.3. Indie a EU	48
2.3.4. Indie v rámci regionu	49
2.3.5. Indie a Východní Asie.....	50
2.3.6. Indie, Brazílie a Jižní Afrika	51
2.3.7. Indie a Čína	53
2.4 BRICS	54
2.4.1. Summity BRICS	55
2.4.2. Konkrétní kroky skupiny BRICS.....	57
2.4.3. Instituce globálního vládnutí.....	59
2.4.4. Legitimita rozhodovacích procesů institucí globálního vládnutí.....	61
2.4.5. Problémy v rámci spolupráce BRICS	62
2.4.6. Shrnutí BRICS	64
2.4.7. Indie a BRICS	64
Závěr.....	66
Summary	69
Zdroje	71
Literatura	71
Webové stránky	82
Přílohy	84

Seznam použitých zkratk

ASEAN - Sdružení národů jihovýchodní Asie (Association of South East Asian Nations)

BICS – Brazílie, Indie, Čína a Jihoafrická republiky

BIMSTEC - Iniciativa pro multi-sektorovou, technickou a hospodářskou spolupráci zemí Bengálského zálivu (Bay of Bengal Initiative for Multi-Sectoral Technical and Economic Cooperation)

BRIC - hospodářské uskupení Brazílie, Ruska, Indie a Číny

BRICS – hospodářské uskupení Brazílie, Ruska, Indie, Číny a Jihoafrické republiky

EU – Evropská unie

FDI - Přímé zahraniční investice (foreign direct investment)

G20 - skupina největších ekonomik světa (Group of Twenty)

G7 - sdružení ekonomicky nejvyspělejších států světa (Group of Seven)

G8 - sdružení ekonomicky nejvyspělejších států světa (Group of Eight)

GATT - všeobecná dohoda na clech a obchodu (General Agreement on Tariffs and Trade)

GCC - Rada pro spolupráci arabských států

GDP - Hrubý domácí produkt (Gross Domestic product)

HDP – Hrubý domácí produkt

IBSA – fórum Indie, Brazílie a Jihoafrické republiky (India-Brazil-South Africa Dialogue Forum)

IMF – Mezinárodní měnový fond

MERCOSUR – Jihoamerické sdružení volného obchodu

NATO - Severoatlantická aliance (North Atlantic Treaty Organization)

OSN – Organizace spojených národů

PPP – Parita kupní síly (Purchasing power parity)

SAARC - Jihoasijské sdružení pro regionální spolupráci (South Asian Association for Regional Cooperation)

SACU - Jihoafrická celní unie

SAFTA – Jihoasijská zóna volného obchodu (South Asian Free Trade Area)

SAPTA – Jihoasijská smlouva o preferenčním obchodu (South Asian Preferential Trading Arrangement)

SSSR – Sovětský svaz socialistických republik

USA – Spojené státy americké

WB – Světová Banka

WTO – Světová obchodní organizace

Úvod

Tato diplomová práce se zabývá postavením Indie v mezinárodních vztazích a jejím politicko-hospodářským vývojem. Téma vývoje indické politiky, hospodářství a jeho postavení na poli mezinárodních vztahů jsem si vybral z několika důvodů. Během studia mne velmi zaujala problematika velmocenských vztahů. Mezinárodní vztahy mají totiž v současné době znatelně odlišnou podobu od období studené války. Nejsou zde již dvě soupeřící supervelmoci, kdežto mnoho globálních velmocí, z nichž mnohé patří i mezi velmoci jaderné. Dnešní velmocenská politika se však odráží mnohem více od moci ekonomické než od moci vojenské. Mnoho dříve rozvojových zemí zažívá výrazný hospodářský růst, díky kterému dohání a v některých případech již i předhání západní velmoci a nadále tak významně mění strukturu mezinárodních a mocenských vztahů. A Indie je toho jasným úkazem. Během posledních dekád zaznamenala výrazný hospodářský růst, díky kterému Indie dosahuje lepšího postavení v rámci mezinárodních vztahů. Toto postavení však v dnešní době neodráží sílu indického hospodářství a velikost indické populace. Je proto pravděpodobné, že v blízké budoucnosti bude docházet k výrazným proměnám světového řádu. Dalším důvodem, mé volby je fakt, že jsem v Indii před dvěma lety strávil šest měsíců na rozvojovém projektu. Zemi jsem tady osobně zažil, a rozhodl jsem se pro to ji věnovat i mnou diplomovou práci a poznat blíže její historický vývoj a zahraniční vztahy.

Tato práce má za cíl analyzovat postavení Indie v mezinárodních vztazích a vymezit hlavní vlivy, které toto postavení umožnily, jaké jsou hlavní aspekty současné zahraniční politiky a jaké jsou případné zábrany v cestě k dalšímu zlepšení tohoto postavení. Metodologicky se jedná o kvalitativní případovou studii zaměřenou na indický vývoj a postavení Indie v mezinárodních vztazích, primárně na globální úrovni. Dnešní odborná literatura se do velké míry zaobírá otázkami globálního vládnutí i skupinou BRICS. Tato práce je však konkretizována na případ Indie a má za cíl analýzu konkrétních indických kroků, cílů, potenciálu a postavení. Vycházet tedy budu z pramenů indické historie a dokumentace o jejím hospodářském a politickém vývoji. Dalšími významnými zdroji budou akademické práce o velmocenských vztazích, globálním vládnutí a skupině BRICS. Ke všem

mnou probíraným tématům je k nalezení velké množství adekvátních zdrojů a proto věřím, že ke každému tématu naleznou potřebné zdroje a informace.

Má studie o Indii bude mít následující strukturu. První část práce vytvoří teoretické vymezení tématu. V jejím rámci poskytnu teoretické vymezení a vysvětlení postupů a paradigmatu, které budou v práci použity. V této části vysvětlím některé z teorií mezinárodních vztahů, které souvisí s mojí prací a v jejich rámci budu zkoumat vývoj a velmocenský potenciál Indie. Práce bude nahlížena skrze neorealistický přístup, který v teoretické části vysvětlím a zdůvodním, proč zrovna jej hodlám pro svou práci využít. Dále vysvětlím nejdůležitější pojmy, které ve své práci budu používat. Pro vymezení prostředí, v němž je tato studie indického vývoje provedena, se zaměřím na konkrétní aspekty mezinárodních ekonomických vztahů a globální velmocenské politiky. Z ekonomických teorií vysvětlím pojem vzájemné závislosti a s ním spjatý proces globalizace. V rámci teoretického zázemí velmocenské politiky se budu zabývat rozdělením zemí na velmoci a supervelmoci, jelikož různí autoři používají tyto termíny odlišně, a proto bude potřeba oba pojmy pro využití v rámci této práce blíže vysvětlit. Dále vysvětlím rozdělení moci v globálním prostředí a z toho vycházející polaritu mezinárodního systému. A jelikož se jádro mé práce nachází v období od konce studené války, jejíž konec byl významným milníkem v mezinárodních vztazích, popíšu změnu prostředí mezinárodních vztahů a jeho evoluci od bipolárního světa, přes americkou hegemonii až k dnešnímu multipolárnímu systému.

Druhá část je již částí praktickou. Zde v úvodu nastíním vnitropolitická specifika, která ovlivnila další vývoj indických zahraničních vztahů v období po zisku nezávislosti. Poté popíšu vývoj zahraniční politiky Indie během studené války. V další části rozeberu její ekonomický vývoj, s tím, že největší důraz bude kladen na přechodné období mezi osmdesátými a devadesátými lety, které znamenaly pro indické hospodářství výrazný obrat. Poté se zaměřím na období od konce studené války a na to, jak vypadal přerod směru indické hospodářské politiky z centrálně plánované na liberální a jaké následky z ekonomických reforem po roce 1991 vplynuly.

Mou první výzkumnou otázkou, na kterou budu hledat odpověď je, nakolik hospodářské reformy ovlivnily postavení Indie v mezinárodních vztazích a zda jsou opravdu tou nejvýznamnější příčinou k indickému hospodářskému růstu reformy po roce 1991.

Mou hypotézou k první výzkumné otázce je, že tyto reformy jsou nejzásadnější příčinou indického ekonomického růstu, avšak při podrobnější analýze lze vysledovat i další vlivy.

V další části se budu zabývat vývojem postavení Indie v mezinárodních vztazích a budu se snažit zachytit jednotlivé tendence, které jsou pro vývoj mnou zkoumané země nejvýznamnější, popřípadě odhalit některé neobvyklé jevy, které tento vývoj s sebou přinesl. Blíže se podívám na vztahy a postavení Indie v rámci regionu a poté na vztahy s ostatními světovými centry moci, tj. nejvýznamnějšími světovými velmocenskými aktéry. Konkrétně půjde o region Jižní Asie a Jihovýchodní Asie, Evropskou unii a Spojené státy a nakonec popíšu vývoj vztahů s Čínou, Brazílií a Jižní Afrikou.

Mou druhou výzkumnou otázkou v této části bude vyzkoumat vývoj postavení Indie v mezinárodních vztazích, její současnou pozici a objasnit primární cíle indické zahraniční politiky. Zde bych chtěl zjistit, jestli v období od konce studené války došlo k výraznému zlepšení či výraznému zhoršení indických zahraničních vztahů a zdali se na nich projeví hospodářské reformy z počátku devadesátých let.

Mou hypotézou pro tuto otázku je, že primárním cílem indické politiky je bezpochyby posílení své pozice v rámci mezinárodních vztahů a zajištění své bezpečnosti. Vedle těchto základních aspektů je však jedním z nejvýraznějších rysů indické zahraniční politiky snaha o reformaci institucí globálního vládnutí, díky které by Indie mohla posílení své pozice dosáhnout.

Třetí část této práce se zabývá skupinou BRICS. V této části popíšu její vznik a vývoj a hlavní společné body a aspekty, které skupinu utvořili a udržují v chodu. Spolupráce zemí BRICS je v současné době pro tyto země velmi zásadní, jelikož mají mnohé společné cíle zahraniční politiky a díky vzájemné spolupráci mohou dosáhnout restrukturalizace institucí globálního vládnutí. Na druhou stranu mají mnozí z členů této skupiny za sebou historické neshody, a proto je otázka, nakolik mohou tyto země společně efektivně spolupracovat na více rovinách, nežli jen při snaze o reformu globálního vládnutí.

Mou výzkumnou otázkou pro tuto část je zjistit, nakolik se indické globální postavení může nadále zlepšovat díky spolupráci v rámci BRICS v porovnání s jinými nejvýznamnějšími globálními aktéry.

Hypotézou k této výzkumné otázce je, že spolupráce v rámci BRICS je v současné době tím významnějším nástrojem indické zahraniční politiky, avšak velký vliv má také indická vnitropolitická struktura. Indie jakožto demokratická země by mohla mít mnohem lepší předpoklady k navázání blízkých vztahů například se Spojenými státy či Evropskou unií, než mají jiné nedemokratické velmoci.

1. Teoretická část

První část této práce tvoří teoretická část. V ní bych chtěl pojednat o teoriích mezinárodních vztahů, které jsou dle mého názoru relevantní pro mou studii vývoje mocenského postavení Indie. Jelikož v případě Indie je její postavení primárně spjato s jejím hospodářským vývojem, tak i teorie mezinárodních vztahů, které zde popíšu, se týkají primárně mezinárodních hospodářských vztahů. Můj celkový přístup k této studii vychází z teorie neorealismu v mezinárodních vztazích. Indické hlavní národní zájmy a je zvýšení své moci a zajištění své bezpečnosti, a vzhledem k faktu, že k posilování či naplňování těchto cílů dochází především díky indickému hospodářskému růstu, spadá tak tento přístup k neorealistickému paradigmatu. Další jednotlivé teorie, které v teoretické práci probírám, jde rozdělit na skupinu ekonomickou a skupinu mocenskou. V rámci první skupiny popíši teorii vzájemné závislosti, proces globalizace a jejich vliv na současné mezinárodní vztahy a Indii. Do další teoretické skupiny patří teorie vysvětlující mocenské rozložení ve světě a rovinu globální velmocenské politiky. Zde si definuji pojem moci, ve významu, v němž jej budu v rámci této práce používat. Další teorií bude teorie světové polarity a z ní vycházející jednotlivé typy rozvržení moci v systému. Tyto teorie jsou velmi významné ke studiu indického vývoje, jelikož během posledních třiceti let došlo k významným změnám v této mocenské distribuci na globální úrovni, což ovlivnilo, až determinovalo celkové fungování mezinárodních vztahů. Ke konci teoretické části popíšu globální velmoci a supervelmoci jak je budu v této práci používat a nakonec vysvětlím pojem globální vládnutí, jelikož třetí část této práce se zabývá vztahem Indie právě k institucím globálního vládnutí.

1.1 Neorealismus

V rámci této diplomové práce se budu zabývat postavením Indie v mezinárodních vztazích, jejím hospodářským vývojem a potenciálem etablovat se do budoucna jako jedna ze světových supervelmocí. Posuzovat indické velmocenské postavení budu skrze neorealistický

přístup. K určení velmocenského postavení je pro mou práci výhodnější pohlížet na mezinárodní vztahy jako na anarchické prostředí, ve kterém je primární tendencí každého státu zajištění vlastní bezpečnosti, a získání větší moci a lepšího postavení než mají ostatní aktéři v rámci systému. Státy sice vzájemně spolupracují na mnoha úrovních, uzavírají dohody a spojení, ale jednotlivým státům jde primárně o jejich vlastní zisk. V mezinárodních vztazích pak mají státy tendenci tvořit spojení ve snaze o rovnováhu moci v systému a ke stabilitě tohoto systému poté pomáhá proces globalizace a vzájemná ekonomická závislost, kde pro aktéry bývá výhodnější spolupráce než konflikt.

Chceme-li posoudit, nakolik se může daná země, např. regionální velmoc, stát velmocí světovou, popř. nakolik se může světová velmoc dostat do pozice jedné ze supervelmocí či se dokonce snažit o obsazení pomyslného hegemonického trůnu, je ideální využít právě neorealistického přístupu, jelikož základní proměnné o kterých které s mocenským postavením souvisí, jsou právě síla a moc. Neorealismus je zde nejvhodnější z důvodu, že tato moc a síla vychází v případě Indie z jejího ekonomického postavení a potenciálu dalšího růstu. *„Všeobecný postulát mocensky založených teorií říká, že zájem o distribuci moci v anarchickém světě, tedy ve světě, kde chybí nadřazená instituce s možností sankcionovat a řídit, vede k tomu, že národy/státy dávají přednost spíše svépomoci a relativnímu zisku než kooperaci“* (Jervis, 1999: 42–63).¹ Pro současný multipolární svět je však typické, že jednotlivé velmoci se snaží dosáhnout cílů své zahraniční politiky právě spíše kooperací, přestože stále může být jejich primárním cílem relativní zisk. *„Strukturální teorie nevylučuje však možnost spolupráce. Uznává, že za určitých podmínek mohou mezinárodní režimy vzniknout, a dokonce i fungovat. Většina (anglosaských) neorealistů dlouhou dobu podmiňovala mezinárodní spolupráci přítomností a činností velmoci“* (Ruggie, 1982: 379–415).² V současném multipolárním světě, nám zde chybí funkční *„nadřazená instituce s možností sankcionovat a řídit.“* USA již nejsou světových hegemon a OSN, popř. Rada bezpečnosti je v případě významnějších konfliktů často bezzubá, jelikož se tyto konflikty mnohdy týkají jednoho ze stálých členů s právem veta. Dalším důležitým pojmem, který patří mezi hlavní součásti neorealistického přístupu je teorie rovnováhy moci. *„Tato teorie v*

---

¹ in Waisová (2002:56-57)

² in Waisová (2002: 57)

zásadě vylučuje možnost spolupráce, neboť tvrdí, že pouhý vznik nebo růst velmoci ničí spolupráci, protože ostatní slabší státy nutí balancovat v mezinárodním systému. Tyto státy pak reagují na růst moci jiného státu zvýšením vojenských kapacit nebo hledáním spojenců proti rostoucí moci, která představuje potenciální nebezpečí“ (Waltz, 1979).³ V současném světě, pro který je typická vzájemná ekonomická závislost se význam balancování moci zvyšováním vojenských kapacit snižuje na úkor kapacit ekonomických. Přesto však stále dochází k podobnému balancování, kdy hospodářský vzestup nové velmoci vyvolává reakci etablovaných mocností v podobě hledání hospodářských spojenců proti rostoucí moci nové velmoci. Tento příklad lze vidět na vzájemných vztazích USA a Číny popř. jejich vztahem s Indii. Další součástí neorealistického přístupu je rovnováha hrozeb. „Neorealismus tvrdí, že kooperace není závislá na jakýchkoli formách nerovnosti moci, nýbrž na existenci hrozby. Státy tvoří uskupení nikoli ve snaze balancovat vůči dominantní moci, ale kvůli existujícímu nebezpečí. Tato teorie reagovala na situaci 80. let 20. století, kdy se podle názoru teoretiků mezinárodních vztahů konstituovaly mocnosti, které neznamenal ohrožení pro ostatní členy mezinárodního společenství“ (Waisová, 2002: 57). V dnešním světě za hrozbu samozřejmě stále platí hrozba vojenského napadení, avšak stále větší význam a reálný dopad na zahraniční politiku jednotlivých zemí získává relativní hospodářský zisk oproti ostatním zemím. S větší hospodářskou mocí může nově sílící země již etablované velmoci/supervelmoci překazit spolupráci s některými zahraničními partnery, omezit její vliv v některých oblastech a regionech, a oslabit tak její zahraniční obchod a politiku. A právě tato hrozba v rámci velmocenské politiky ovlivňuje balancování moci stále více a svým vlivem na mezinárodní vztahy předčívá často hrozbu vojenskou. Při posuzování postavení Indie, jakožto člena hnutí nezúčastněných, v mezinárodních vztazích bude právě hospodářská politika nejvýznamnějším kritériem a hospodářská síla bude posuzována jakožto hlavní aspekt státní moci.

---

³ in Waisová (2002: 57)

1.2. Interdependence

Vzájemná závislost je vztah, kde spolupráce jednotlivých aktérů dosáhla té úrovně, že již nelze vzájemné vazby zprerhat, aniž by nedošlo k výrazným oboustranným ztrátám. Vzájemná závislost je např. mezi dvěma aktéry oboustranná, na rozdíl od běžné závislosti, kde závislost jednoho aktéra neznamena nutně i závislost v opačném směru. Ve vzájemně závislém vztahu, účastníci mohou být citově, ekonomicky, ekologicky, kulturně nebo morálně závislí a zodpovědní vůči sobě navzájem. Takto provázané vztahy mohou vzniknout mezi dvěma nebo více účastníky (Keohane a Nye, 1977: 9). Běžná definice popisuje závislost jako stav aktéra, který je určen či silně ovlivněn vnější silou. Vzájemná závislost pak tedy vypovídá o takovém vzájemném vlivu mezi státy i jinými nestátními aktéry. Tento vzájemný vztah je výsledkem zvýšeného toku peněz, zboží, lidí a informací přes státní hranice. Ovšem vzájemná závislost není přímo určena velikostí přeshraničních toků, nýbrž jednak zisky a výhodami, a také omezeními a náklady pro dané státy. Na základě toho se dá vzájemný vztah aktérů rozlišovat na vzájemnou závislost či propojenost. Hodně se také liší míra vzájemné závislosti, popřípadě její konkrétní pole působnosti. Například vzájemná strategická závislost mezi USA a SSSR v sedmdesátých letech je zcela jistě naprosto odlišná od případné závislosti rozvojových států a rozvinutých západních zemí. Pro určení závislosti je třeba jasně vymezit výhody a náklady daného vztahu. V rámci vzájemné ekonomické závislosti by však měl být vzájemný vztah neodmyslitelně výhodný pro oba aktéry, aby zde byla vytvořena potřeba tento vztah udržovat a případnou závislost tím vytvořit (Keohane and Nye, 1977: 9). Další možný příklad je, že vztah je pro jednu stranu sice nevýhodný, ale ta zase nemá nástroje či prostředky se z takového vztahu vymanit.

V případě současného multipolárního světa nabývá vzájemná hospodářská závislost na stále větším významu. Jednotlivá mocenská centra stále prohlubují a zvětšují rozsah vzájemné obchodní výměny, což nutí tyto země k potlačení vzájemných rozporů a prohloubení vzájemné spolupráce. Případný konflikt či jiné výraznější rozpory mezi dvěma světovými velmocemi jsou pak pro oba aktéry výrazně ztrátové. Vzájemná závislost je tedy výrazným aspektem současných mezinárodních vztahů, který spoluvytváří mocenský primát ekonomické síly nad tou vojenskou. I z tohoto důvodu nově se etablující světová centra

nemají potřebu vojensky dohánět Spojené státy, jelikož nepředpokládají vzájemný konflikt či potřebu nahradit americké jednotky, v boji proti terorismu apod. A tak se nová centra soustředí primárně na svůj hospodářský růst a své „Soft Powers.“

1.3. Proces globalizace

Proces globalizace je vzhledem k dnešní situaci velmi významným činitelem mezinárodních ekonomických vztahů. Zlomovou událostí je pro něj bezesporu konec studené války. Do té doby mluvili jednotliví autoři o vzájemné závislosti, avšak po rozpadu východního bloku a snížení hrozby bipolární války se staly zahraniční ekonomické vztahy pro většinu zemí prioritou jejich politiky a Spojené státy z pozice světového hegemonu si tak mohly v devadesátých letech udržovat svoji pozici skrze navazování bližších vztahů s dřívějšími spojenci Sovětského svazu a staly se tak hlavní hnací silou v prohloubení vzájemné ekonomické závislosti a vytvoření globální sítě hospodářským vazeb. Pojem globalizace sám o sobě popisuje stav, kdy současný mezinárodní ekonomický systém je tvořen právě takovou globální sítí hospodářských vazeb národních ekonomik, které se mohou teoreticky postupně proměnit v jednu globální ekonomiku, v níž by národní ekonomiky již nebyly plně autonomní (McGrew, 1998: 327).⁴

Globalizace se dá tedy popsat jako proces změny charakteru mezinárodních vztahů, kde se umocňuje globální dosah jednotlivých zemí, a kde zároveň stále větší význam získávají nestátní, mezinárodní a nadnárodní aktéři a postupně se tak snižuje význam státních hranic a autonomie jednotlivých národů na úkor globálního, primárně ekonomického celku. Stále více obchodu a vzájemných interakcí je na transnacionální úrovni a tak světová ekonomika spěje stále více ke společné harmonizaci a standardizaci. Globalizace však nemusí nutně vést ke vzniku nějaké globální centrální autority nebo jednotné identity, ale na rozdíl od příkladu federalismu jde mnohem více o fungování nastaveného systému a interakce v něm, než stanovení rámce skrze politiky jednotlivých aktérů (Zürn, 2002: 401-409).

---

⁴ in (Al-Rodhan a Stoudmann, 2006:7)

"Globalizace je rozbití jednotlivých kulturních a soci-ekonomických divizí, které byly definované vzory státních politik a které determinovali moderní dobu" (Kalder, 2005: 380-381). Dnešní globalizovaný svět není již rozdělen čistě na základě státních hranic, naopak snižuje význam tohoto dělení a vytváří nové rozhraní. Spolu s tím vznikají nové identity a jednotlivé národní postoje jsou nahrazovány kosmopolitní kulturou. Mění se tak geopolitická pozice jednotlivých aktérů na základě jejich spolupráce v rámci regionu a v mnoha případech tak z globálního pohledu převažuje význam regionální příslušnosti nad příslušností národní. Proces globalizace pak zvyšuje specializaci a diverzifikaci jednotlivých regionů na základě struktury mezinárodních vztahů. Podle míry kooperace v rámci jednotlivých regionů jsou pak mnohé nástroje národní politiky předávány do rukou mezinárodních či nadnárodních institucí. Proto při posuzování mocenského postavení jednotlivých zemí je velmi významná jejich příslušnost k regionálním organizacím a jejich aktivita a pozice v nich (Kalder, 2005: 380-381).

Současný globalizovaný svět umožňuje vzájemnou ekonomickou závislost mezi všemi globálně výraznými aktéry. Dochází tak ke stále větší standardizaci a propojenosti. Snižuje se tak reálný význam vojenské moci a zvyšuje se význam moci ekonomické a jednotlivých soft Powers. Nově se etabloující centra moci se tedy, za předpokladu dostatečného nárůstu obchodu a hospodářského propojení s ostatními velmocí, mohou vyhnout extrémním armádním výdajům. Za předpokladu, že země nebude vojensky expandovat či jinak vyvolávat rozbroje, ostatní velmocí nebudou mít důvod ke vzájemnému ozbrojenému konfliktu. Takovýto konflikt by obě strany totiž hospodářsky poranil a ostatní velmocnější hráči by oproti nim získali. Hrozbu konfliktu pak ještě mnohem více snižuje vlastnictví jaderných zbraní, nehledě na jejich počet či možnost odvetného útoku.

1.4. Distribuce moci

Uspořádání globálního systému je vždy založeno především na rozdělení moci mezi klíčovými aktéry. Hierarchie vztahů mezi těmito aktéry pak tvoří strukturu tohoto systému.

Výraz moc je slovo s více významy a nabízí mnoho různých pohledů. Při zkoumání jednotlivých druhů rozdělení moci v globálním systému, je třeba definovat pojem, který bude v práci používán. Kenneth N. Waltz k tomuto tématu podotýká, že ačkoliv moc je klíčový koncept realistických teorií mezinárodních vztahů, řádná a jednotná definice pro ni není, a moc tak zůstává předmětem diskuzí (Waltz, 1986: 333).⁵ Moc státu lze rozdělit do několika primárních částí: vojenská, ekonomická, politická, populační, technologická, geopolitická, bohaté zásoby a rozmanitost přírodních zdrojů atd. Při vyjádření o rostoucí moci daného státu či velmoci, jde tedy o výraz s komplexním významem, jehož nejvýznamnější součásti bývají nejčastěji moc ekonomická a vojenská. Ekonomická moc lze být vyjádřena pomocí celkového HDP země,⁶ postavením v mezinárodních hospodářských organizacích a režimech a potenciálem k dalšímu budoucímu růstu. Vojenská síla pak lze vymezit jako potenciální síla armády, členství v bezpečnostních aliancích a jejich efektivita.

1.5. Teorie polarity

Hlavním obdobím, kterým se tato práce zabývá, je období od konce studené války do současnosti. Typickým znakem pro něj je přerod světového rozložení moci z bipolárního systému, přes unipolární na současný multipolární systém. Je proto třeba v této části vysvětlit i pojem polarity a některé typické znaky pro jednotlivé varianty rozložení moci, které se týkají indického vývoje a změny v postavení Indie v mezinárodních vztazích. Pojem polarity vypovídá o počtu autonomních center moci v systému a distribuci této moci mezi tyto hlavní aktéry. Hlavními držiteli moci jsou nejen z neorealistického pohledu dodnes státy a proto i polarita systému je založená podle počtu globálních velmocí v něm (Hart, 1985:31). Při hledání těchto center dnes můžeme uvažovat o Washingtonu, Pekingu, Moskvě, Novém Dillí apod., ale také o Bruselu, který tvoří jedinou výjimkou, kdy teoretický kandidát na pozici

---

⁵ in (Baldwin, 2013:273)

⁶ Používá se celkové HDP, HDP podle parity kupní síly nebo jejich kombinace. Celkové HDP je celková peněžní hodnota statků a služeb vyvořená za danou dobu na daném území. HDP PPP je pak přepočtené HDP na spotřební koš, tudíž, kolik jde za tuto peněžní hodnotu pořídit v dané zemi zboží při tamějších cenách.

supervelmoci není stát, nýbrž politicko-ekonomická unie. Otázkou však je, jaký je rozdíl mezi globálními velmocemi a supervelmocemi a jak můžeme rozlišit, které země jsou světovými supervelmocemi a které nikoliv. Toto označení není jasně vyhraničeno přesnou velikostí armády či HDP, ale jde spíše o hrubý odhad celkových schopností dané země na globální úrovni. A přestože takovéto vymezení supervelmocí je značně rozporuplné a diskutabilní, i přes tyto komplikace panuje z historického pohledu všeobecná shoda na tom, které státy patřily ve svém období mezi velmoci a které nikoliv (Waltz, 1979).⁷

1.6. Evoluce unipolárního režimu k multipolárnímu

Unipolární rozložení moci v systému znamená existenci jednoho hegemonu. Při tomto typu polaritě se pak často mluví o teorii hegemonického míru či o hegemonické stabilitě. Hegemon je v porovnání s ostatními světovými velmocemi znatelně silnější, co se týče velikosti jeho trhu, kapitálu, zdrojů a vojenské síly apod. (Alt, Calvert a Humes, 1988: 445-466). V takovém případě však ve světě dochází k značné asymetrii v distribuci moci. A vzhledem k výrazné převaze hegemonu se mohou ostatní velmoci cítit značně ohroženy a mohou časem dospět právě k tvorbě koalice proti stávajícímu hegemonovi, popř. proti systému globálního vládnutí, který byl pravděpodobně stvořen právě ve prospěch hegemonu, a jenž slouží či pomáhá k udržení jeho pozice. Teorie hegemonické stability nám pomáhá vysvětlit, jak hegemon vytváří mezinárodní režimy pro udržení své pozice a stabilitu systému. Hegemon pak zároveň platí největší náklady na provoz těchto režimů a ostatní aktéři, se tak mohou stát v rámci těchto režimů tzv. černými pasažéry, kteří využívají výhod těchto režimů, avšak nepodílí se odpovídající mírou na jejich nákladech. Díky tomu mají černí pasažéři nižší náklady na fungování stávajícího polárního systému, mohou se soustředit více na jiné aspekty své politiky, nejpravděpodobněji pak na hospodářství. To jim pak ze středně či dlouhodobého pohledu může pomoci dosáhnout vyššího ekonomického růstu, než má hegemon a paradoxně, ač z krátkodobého hlediska umožnil režim stabilitu

---

⁷ in Waisová (2002: 57)

hegemonického postavení, z dlouhodobého hlediska právě takovéto režimy, popř. nástroje institucí globálního vládnutí, mohou podnitit konec hegemonu a vytvořit/posílit ostatní centra moci – jednotlivé nové póly globálního systému (Wohlforth, 1999:5-28). Při takovémto přerodu se nabízí otázka, co se stane s mezinárodními režimy, které ztratily svého vedoucího hegemonu. Je zde několik možností, ale přesto je nejpravděpodobnější, že se režimy udrží, jelikož všechny členy vyjde levněji je přeměnit a přizpůsobit současné situaci, než vytvářet zcela nové. Proto instituce globálního vládnutí a mnohé jiné organizace či režimy často přetrvávají změnu v globální polaritě, ačkoliv jsou svou strukturou vytvořeny k fungování ve světě, v němž byly stvořeny. Otázkou pak je, jak se poté vyvine změna těchto globálních režimů a institucí, které budou muset časem zřejmě pozměnit své struktury a zohlednit změnu mocenského postavení jednotlivých států (Wohlforth, 1999: 5-28). Právě tento aspekt mezinárodních vztahů je jedním z hlavních cílů indické zahraniční politiky a zároveň jeden z hlavních důvodů vzniku skupiny BRICS. *„Nehegemoniální režimy se mohou vyvinout z existujících praktik mezi státy, na základě zvýšení kapacit relevantních aktérů a snížení rozdílu mezi dominantními a podřízenými aktéry, k čemuž dochází na základě růstu vzájemné závislosti“* (Young, 1980:348–365).⁸ Při poklesu moci či dokonce absenci hegemonu je logické, že velmoci na globální úrovni mají tendenci posílit svou mocenskou pozici, popř. se dostat do pozice jedné ze světových supervelmocí. Změna rozložení globální polarity tak jednak volá po změnách v rámci světových režimů a institucí, a zároveň jako v případě skupiny BRICS, mohou dřívější rozvojové země jako Indie či Brazílie dosáhnout svých velmocenských cílů, díky spolupráci ve snaze o zisk konkrétních, a jim společných cílů a zájmů. Takovéto země mají stejnou touhu po změně institucí globálního vládnutí, jejichž struktura jim upírá větší rozhodovací práva a postavení v nich. Avšak taková situace by na teoretické rovině mohla v extrémním případě dospět až k tvorbě nového dualismu. V současném případě to však zřejmě není příliš reálné, a přestože se vzájemná spolupráce a koordinace zahraniční politiky intenzifikuje, BRICS je stále spíše nezávazný režim zaměřený na ekonomickou spolupráci a změnu institucí světového vládnutí.

---

⁸ in Waisová (2002: 54-60)

1.7. Multipolární systém

Multipolární systém je teorie o rozvržení moci v systému mezi více než dvě globální velmoci. V multipolárním globalizovaném systému vzniká mnohem více možností interakce mezi aktéry na velmocenské úrovni. Systém tak posiluje vzájemnou závislost mezi primárními aktéry a díky širší možnosti výběru partnerů ke spolupráci, snižuje se tak možnost vyhocení vztahů při případném rozporu dvou mocností. Se zvýšeným počtem aktérů v systému však zároveň roste i jeho komplexnost a složitost a tím pádem je i těžší vytvoření shody ohledně institucí globálního vládnutí. Jakákoliv změna fungování těchto institucí bude vyžadovat více kompromisu a instituce budou méně flexibilní vůči případným změnám. Zároveň i v rámci multipolárního rozložení sil bude docházet k mocenským závodům o silnější ekonomické postavení a relativní zisk oproti konkurenci. Výhodou tohoto typu je možnost tvorby koalicí a balancování rovnováhy moci (Deutsch a Singer, 1964: 315-324).

Otázkou je jaké je současné rozložení moci v systému. Většina autorů si myslí, že se jedná o tento případ multipolárního systému, jelikož mnoho ekonomických center jsou již porovnatelné s bývalým hegemonem. Avšak na poli vojenské či kulturní komparace se náskok spojených států neztenuje tak výrazně a zde bychom mohli stále mluvit o USA jakožto světovém hegemonu. Je tedy třeba si ujasnit, zda jsou v současném světě i jiné supervelmoci než spojené státy a zdali je teorie multipolárního systému dostatečná k popisu současného světa.

Jako možná alternativa se zde nabízí teorie uni-multipolárního rozložení moci. Samuel Huntington tvrdí, že situaci po ukončení studené války nelze popsat žádným ze starých přístupů a je tedy potřeba vycházet spíše z konkrétní situace, než se situaci snažit napasovat do některé teorie. Teorie uni-multipolarita znamená, že v systému je jediná supervelmoc, která se schopná zabránit jakékoliv jiné mocnosti v její politice, ale nejzásadnější a nejkompaktnější problémy v systému je schopna řešit jen ve spolupráci s ostatními aktéry. (Huntington, 2003: 8) Takovýto režim se pak může jevit jako přechodné období mezi unipolárním a multipolárním. Dalším popisem uni-multipolárního systému by mohla být situace, kdy existuje například pouze jedna vojenská a kulturní supervelmoc, která však ekonomicky a i v jiných odvětvích měla v systému sobě rovné aktéry, tak jak to je dnes.

V takovém systému existuje díky své komplexnosti pouze jedna supervelmoc, avšak z důvodu srovnatelnosti některých kritérií s ostatními aktéry, nelze již tvrdit, že jediná supervelmoc je stále světovým hegemonem, jelikož již není schopná předčít jakoukoliv jinou velmoc v jakémkoliv odvětví. Při pohledu na současný systém jako na uni-multipolární, státy se snaží tedy vyrovnat se primárně hospodářsky a jinak americkou převahu, avšak nemají potřebu snažit se předejhnat Spojené státy ve zbrojení. A pokud tudíž v současném světě je pouze jedna komplexní supervelmoc, pak například Čínu bychom mohli nazvat hospodářskou supervelmocí.

1.8. Globální velmoci

V současném globalizovaném světě je vymezení velmoci, popř. supervelmoci, velmi nejednoznačné a jde o velmi komplexní otázku, jelikož i škála vlastností jednotlivých zemí je mnohem širší v porovnání s jednotlivými obdobími v historii. Obecně se za velmoc bere stát, jenž je mocnější než ostatní, popřípadě patří k nejmocnějším. Tato moc státu je pak určena skrze jeho vojenské, hospodářské, kulturní, diplomatické a jiné postavení v mezinárodních vztazích. Regionální velmoc pak má zásadní vliv na ostatní aktéry v rámci regionu a globální velmoc má zásadní vliv v rámci globálního systému.

Hurrel ve své práci však vysvětluje, že k získání pozice velmoci nestačí jen vlastnictví dostatečně rozsáhlých zdrojů a postavení na vyšších místech v žebříčkách kvantitativních hodnocení. Velmi významná je legitimita autority a moci. Legitimita velmocenského postavení se pak nejlépe rozpozná podle zahraničních vztahů dané země. Ostatní velmoci s daným státem jednají jako se sebou rovným a slabší státy jsou schopny uznat jistou míru autority dané země ve vzájemném vztahu (Hurrel, 2006:4). Na druhou stranu toto postavení zároveň vyžaduje výše zmíněné kvantitativní hodnoty, jako jsou velikost HDP, síla armády, množství nerostných zdrojů, postavení v globálních vztazích apod.

Dalším aspektem, který může jednoznačnou definici velmoci zkomplikovat je, že státy předávají stále více svých pravomocí mezinárodním organizacím a režimům, a při případné

efektivitě takových institucí a hlavně při efektivitě jejich donucovacích prostředků a udělování sankcí pak státy ztrácí mnohé své pravomoci a tyto organizace na druhou stranu posilují. Mnoho zemí na světě, které například nejsou globálními velmocemi, či nejsou schopny samy o sobě mít dostatečně silné slovo například na poli mezinárodních organizací, se díky společným specifikám a větší možnosti spolupráce stále více se integrují do jednotlivých regionálních organizací. Tyto státy nemohou sami konkurovat světovým hospodářským supervelmocem, a tudíž utvářejí regionální hospodářské režimy a organizace. Státy v jednom regionu velmi často mají podobnou strukturu hospodářství, podobné touhy a potřeby a mají větší šanci jich na globální úrovni dosáhnout skrze spolupráci. Mnoho států mluvících jedním hlasem je pak na platformě jednotlivých mezinárodních režimů či organizací lépe slyšet, než kdyby své zájmy hájily každý zvlášť. Takovéto organizace ale většinou nejsou dostatečně provázané, abychom je mohli posuzovat jako jednotky sami o sobě.

Jedinou výjimkou je zde Evropská unie, která je mezinárodní organizací s mezinárodně-právní subjektivitou a tak ji teoreticky můžeme počítat do našich velmocenských úvah jakožto světovou globální velmoc. Evropská unie je tak ideální příklad takové nekompletní supervelmoci. Avšak pro dosažení pozice supervelmoci by Evropská unie jakožto celek potřebovala dosáhnout mnohem vyšší integrace, blížící se až federaci, a to hlavně vytvořením společné evropské obrany, potažmo armády a sjednocením zahraniční politiky a harmonizací zahraničních vztahů. V takovém případě by se pak díky vojenské síle, rozloze, ekonomické síle, počtu obyvatel a mnoha dalších ukazatelů mohla zařadit po bok Číny či USA jako podobně silný a mocný aktér. Některé Evropské země sami o sobě jsou jistě regionálními velmocemi a některé jsou i velmocemi globálními (Velká Británie, Francie), avšak při srovnání s obry jakými jsou USA a Čína, hodně zaostávají. Podobnou cestou, jakou se ubírá evropská integrace, se vydalo i mnoho jiných regionálních organizací, a i u nich se míra integrace stupňuje, avšak tyto organizace stále ještě v integraci velmi zaostávají za tou evropskou, takže je posuzujeme stále jako společenství jednotlivých zemí. Z dlouhodobého výhledu by však jednou mohlo k takovým případům docházet.

1.9. Supervelmoci

Na úvod jsme si ujasnili, některé pojmy či přístupy, které budou v této práci využity či zohledněny. Jde o vytvoření obrazu současného prostoru, v němž se velmocenská politika odehrává. Oproti dřívějším dobám (studená válka, koncert velmocí apod.) je dnešní svět a jeho polarizace znatelně komplikovanější a komplexnější případ. Ve složitější globální situaci i velmoci musí být komplexnější a je třeba, aby i rozsah jejich schopností a působnosti byl větší. A právě tato komplexnost je jedno z kritérií, které nám může určovat/definovat supervelmoc od globální velmoci.

Supervelmoc lze definovat jako zemi, která má kapacitu prokázat svou dominanci, moc a vliv kdekoliv na světě, popřípadě i na více místech najednou a zároveň je teoreticky schopná, při absenci ostatních supervelmocí, dosáhnout statutu globálního hegemona. (Miller, 2004) Pro dosažení takového postavení, musí případný adept na toto postavení být jedna z největších světových ekonomik a rapidně přečnivat ostatní. Dále by mělo jít o zemi s nejsilnější armádou na světě, popřípadě s ní srovnatelnou a zároveň vlastníkem jaderných zbraní. I v dalších aspektech moci, jak jsou uvedeny výše, musí jít o jednu z nejvýraznějších zemí v daném odvětví. Pokud by například daná globální velmoc neměla dostatečně silné slovo na poli mezinárodních organizací nebo špatný přístup k nerostným surovinám, jednalo by se tak o jaksi nekompletní supervelmoc a tak by tedy zůstalo příhodnější zemi celkově nazývat stále pouze globální velmocí.

V současné době jsou tedy jedinou obecně uznávanou etablovanou supervelmocí Spojené státy (Brzezinski, 1997:24). Jsou tou největší světovou ekonomikou⁹, vlastní jaderné zbraně, patří mezi země s nejpočetnějším obyvatelstvem, mají bohaté zásoby nerostných surovin, a nejpodstatnější pro USA je že mají absolutně nejsilnější vojsko a americká kultura nejzásadněji ze všech ovlivňuje dnešní svět. Mezi další aspiranty na tuto pozici patří ostatní dnešní globální velmoci, jako jsou Čína, Rusko, Japonsko, Indie, Brazílie či právě EU. EU však díky své nejednotnosti nemůže být brána jakožto jedna unitární světová mocnost a

---

⁹ Podle čistého HDP jsou na tom USA podobně jako EU, a podle HDP PPP je na tom podobně navíc ještě Čína. Indie dosahuje podle těchto dvou přístupů velmi rozdílných výsledků.

Dostupné z: <http://databank.worldbank.org/data/download/GDP.pdf>,
<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/rankorder/2001rank.html#ci>

ostatní za USA v některých kritériích výrazně zaostávají. Na základě většiny kvantitativních ukazatelů by mohla být za světovou supervelmoc již dnes označena i Čína, avšak tento pohled je různý u různých autorů. Mnohé západní zdroje často uvádí, že Čína výrazně zaostává za Spojenými státy vojensky a má také výrazně nižší vliv v rámci globálních mezinárodních organizací. (Miller, 2004),¹⁰ Asijské a především čínské zdroje zase poukazují na velikost čínského trhu, HDP podle PPP, vliv ve všech světových regionech apod., a tak Čínu do role jedné ze supervelmocí pasují. (Xuetong , 2011) Ostatní globální velmoci (Rusko, Indie, Brazílie apod.) nelze mezi globální supervelmoci v dnešní době zařadit, jelikož výrazně zaostávají za spojenými státy v mnoha kritériích.

Avšak pokud bychom se snažili určit, jaké jsou světové, čistě hospodářské supervelmoci, tam bychom došli k odlišným závěrům. Od unipolárního světa devadesátých let s jedinou světovou supervelmocí v podobě Spojených států došlo k rapidnímu ekonomickému růstu dříve rozvojových zemí. Z nich dvě nejvýznamnější, Indie a Čína dodnes zaznamenávají výrazný a komplexní mocenský růst. Velikostí své ekonomiky Čína již Spojené státy úspěšně dohání, trh EU je prakticky stejně velký jako ten americký a je pravděpodobně spíše jen otázka času, kdy této velikosti dosáhne také trh indický. Ač v rámci síly vojska zaostávají, významnějším aspektem je v dnešní době již moc ekonomická, v níž tyto celky jsou schopné Spojeným státům konkurovat.

1.10. Globální vládnutí

V roce 1995, Komise Organizace spojených národů o globálním vládnutí zveřejnila svou úvodní zprávu, ve které vyjádřila naději, že se OSN stane do budoucna silnější a vlivnější aktér. V této souvislosti se zpopularizoval termín globální vládnutí. Tento termín je třeba

---

¹⁰ Adelman, Jonathan. China's Long Road to Superpower Status. *U. S. News & World Report* [online]. 2014 [cit. 2015-04-26]. Dostupné z: <http://www.usnews.com/opinion/blogs/world-report/2014/11/10/china-is-not-the-next-global-superpower>

definovat a odlišit pojmy vláda a vládnutí.¹¹ Vládnutí je značně širší pojem než "vláda". Je určen pro popsání globálního politického vedení, které však nedosahuje formálních pravomocí a postupů jako například státní vlády. Vládnutí není o vytvoření světovlády nebo nějakého nadnárodního orgánu, který by měl moc a svrchovanost nad národními státy. Jde o výraz, který popisuje strukturu současných institucí, které vytváří rámec mezinárodních vztahů (Meyer, 2012: 327–347).

Současný systém institucí globálního vládnutí byl vytvořen po skončení druhé světové války. Vznikl tak, že rozvrhl největší pravomoci mezi tehdejší vítěze. Toto rozvržení je dodnes velmi cítit. Stálý členové rady bezpečnosti nejsou jediné země vlastníci jaderné zbraně, ani všichni nepatří mezi 5 ekonomicky nejsilnějších zemí. Dále i obsazení jednotlivých institucí, hlasovací práva i síla hlasu v těchto institucích neodpovídá současnému světu.¹² V době, kdy vznikly instituce jako Mezinárodní měnový fond, Světová banka či GATT, byl svět velmi odlišný od toho dnešního. Mnoho zemí výrazně změnilo svou pozici v mezinárodních vztazích a také je dnes o více než sto zemí více, než bylo po roce 1945. Proto i mezinárodní vztahy a světový ekonomický systém se výrazně změnily. V několika posledních dekadách dochází k výraznému hospodářskému i mocenskému růstu dříve rozvojových zemí. Mnohé tyto země již dohnaly vojenskou i hospodářskou sílu evropských zemí a často mají i mnohem větší populaci.

Je proto logické, že by se tento fakt měl více zohlednit v rozložení moci v institucích globálního vládnutí. Tento fakt je jedním ze základních stmelujících prvků skupin jako je např. BRICS.

---

¹¹ V originále government vs. governance

¹² Tabulky 1. a 2.

2. Praktická část

2.1. Úvod k zahraniční politice Indie

Indie (oficiálně Indická republika) je dozajista jedním z kulturně nejkomplexnějších a nejsložitějších státních útvarů dnešní doby. Historicky se jedná o jednu z nejstarších civilizací, kdy první zmínky o ní se dají vystopovat až do doby před více než pěti tisíci lety (Kulke-Rothermund, 2004:2-12). V zemi se vyskytuje ohromné množství různých náboženství a sekt, centrální vláda uznává hindštinu a angličtinu jako oficiální indické úřední jazyky a 22 různých dalších jazyků za oficiální regionální jazyky. Celkově se však uvádí, že v Indii se mluví zhruba 1650 jazyky, což je téměř jedna čtvrtina všech světových známých řečí. Podle odhadů z loňského roku má Indie 1,236 miliardy obyvatel a pravděpodobně je jen otázka času, kdy překoná Čínu a stane se zemí s největším množstvím obyvatel. Z geografické stránky je Indie sedmou největší zemí s 3,29 milionu km².¹³ Na severu svých hranic je Indie ohraničena nejvyššími světovými pohořími jako jsou Himaláje, Krákorám či Hindúkuš, což z ní dělá částečně izolovaný subkontinent. Od 16. století pronikali do Indie evropští cestovatelé a obchodníci. V roce 1600 zde byla ustanovena Britská Východoindická společnost, čímž začala britská kolonizace Indie, která skončila vyhlášením nezávislosti v roce 1947. Dnešní Indie je federativní republikou složenou z 29 států a 7 teritorií. Od svého vzniku zhruba do roku 1991 šlo o zemi s centrálně plánovanou ekonomikou a vysokou mírou státního protekcionalismu, avšak od konce studené války dochází k významným hospodářským reformám a Indie zažívá velký hospodářský růst. Spolu se silící ekonomickou pozicí vylepšuje své postavení v mezinárodních vztazích a já bych se ve své práci rád zaměřil na vývoj tohoto postavení a jeho provázanost s hospodářským růstem, který Indie od konce studené války zažívá.

---

¹³ National Portal of India [online]. 2015 [cit. 2015-03-11]. Dostupné z: <http://india.gov.in/india-glance/profile>

Do roku 1947 byla Indie pod kontrolou Velké Británie. Mezi tehdejšími britskými zástupci v Indii panoval názor, že parlamentní demokracie není pro Indii vhodná forma režimu. Země je totiž výrazně rozdělena na různá etnika a různé náboženství a ve společnosti panuje výrazná hierarchizace, která příliš nesouhlasí s rovnoprávností občanů v rámci liberálně demokratického zřízení. Největší z těchto problémů byla silná nevraživost mezi muslimy a hindy. A právě ta se výrazně projevila v situaci, kdy Indie v roce 1947 získala nezávislost na Velké Británii.

V rámci procesu osvobozování Indie došlo totiž k vzájemnému hromadnému vyvražďování mezi příslušníky obou náboženství a k rozdělení dřívější britské kolonie na dva nově vzniklé státy, Indii a Pákistán. A obě tyto země se po získání nezávislosti ihned pustili do vzájemného ozbrojeného konfliktu. A toto nepřátelství je jedním z nejvýznamnějších aspektů indických zahraničních vztahů dodnes.

Před samotným zkoumáním vývoje indické zahraniční politiky je však třeba ještě v krátkosti popsat její kořeny, které vznikají v období před nezávislostí a v jejichž rámci je potřeba připomenout dvě osobnosti, které se nejvýrazněji podíleli na vzniku samostatné Indie a tvorbě její politiky. A těmito osobnostmi pak není nikdo jiný než Mahátma Gándhí a Jamawahal Néhrú. Jejich plány a případný přístup k organizaci indického státu, politiky a hospodářství se však významně lišil. Na základě Gandiho názorů vzniká tzv. Gándhická ekonomie nebo Gándhické ekonomické myšlení. Na základě tohoto přístupu je primárním aktérem systému jedinec a jeho blízké okolí – vesnice. Jde tedy popsat jako decentralizace a deetatizace národní ekonomiky, kde by jednotlivé malé regiony měli být soběstačné. Dále odmítá klasické západní materialistické pojetí ekonomie, které je podle Gandiho škodlivé lidské duši a místo něho se zaujímá pouze uspokojení základních potřeb jedince na místo vytváření nabídky a poptávky na základě lidského chtíce (Nachane, 2007:16-21). Indickým ministerským předsedou se však stal Jawaharlal Néhrú, Gandhi byl roku 1948 zastřelen a tak byla indická ekonomika zřízena podle Nehruova plánu. Ten viděl klíč v řešení problému indického hospodářství ve výrazně odlišném přístupu. Jeho konkrétní aspekty jsou rozebrány v rámci indického hospodářského vývoje. Ve zkratce lze jeho ekonomický přístup popsat jako velmi blízký socialismu, kde mezi hlavní aspekty tehdejší ekonomiky patřilo centrální plánování, velká míra industrializace a protekcionismu (Misra, 1995:77-80).

2.1.1. Období studené války

V období studené války můžeme indickou zahraniční politiku rozdělit na několik významnějších období. Zjednodušeně je můžeme nazvat období idealismu, období realismu mezi šedesátými a osmdesátými lety a období současného ekonomického pragmatismu (Malone a Mukherjee, 2011: 87-90). První období je spojeno s ministerským předsedou Jawaharlalem Néhrúem, jenž byl v úřadu v období od 15. srpna 1947 do 27. května 1964.¹⁴ Pro toto období je velmi specifická indická politika nezúčastněnosti, kdy se Indie vymezuje z jakéhokoliv se podílení na bipolarizaci tehdejších mezinárodních vztahů. Tento fakt je nejlépe vidět na vzniku Hnutí nezúčastněných zemí, v jehož vzniku hrála Indie významnou roli. Po konci druhé světové války a vzniku bipolárního světa se vytvořilo hnutí zemí, které se nechtěly přidat ani na jednu stranu tohoto konfliktu. Pět hlavních tehdejších zakladatelů jsou Gamal Abdel Nasser z Egypta, Kwame Nkrumah z Ghany, Ahmed Sukarno z Indonésie a Josip Broz Tito z Jugoslávie a právě Jawaharlal Nehru, tehdejší ministerský předseda Indie.¹⁵ Hnutí nezúčastněných zemí je mezinárodní organizace, která vznikla jako třetí blok zemí, které se nechtějí přidat ani k východnímu ani k západnímu bloku v rámci bipolárního rozložení sil studené války. Jejich primární postoj byl proti kolonialismu, rasismu, imperialismu a také sionismu, z důvodu početného zastoupení muslimských zemí. Indie v té době byla z pohledu mezinárodních vztahů značně uzavřenou zemí. Během šedesátých let však postupně převážil na indické politické scéně názor, že by se Indie měla v rámci své zahraniční politiky vymezovat primárně vůči kolonialismu a imperialismu, který ze socialistického pohledu zaujímal především Spojené státy a země západní Evropy. A tak došlo k přehodnocení směru indické zahraniční politiky, kdy Indie začala navazovat bližší vztahy se Sovětským svazem (Chiriyankandath, 2004: 200-202). Toto druhé období v historii indické zahraniční politiky je spojeno s dcerou Jawaharlala Néhrúa, Indirou Gandhiovou, která byla indickou ministerskou předsedkyní v období od 19. ledna 1966 do 24. března

---

¹⁴ Jawaharlal Nehru. Wikipedia [online]. 2015 [cit. 2015-04-01]. Dostupné z:

http://en.wikipedia.org/wiki/Jawaharlal_Nehru

¹⁵ History and Evolution of Non-Aligned Movement. *Ministry of External Affairs: Government of India* [online]. 2012 [cit. 2015-04-01]. Dostupné z: <http://mea.gov.in/in-focus-article.htm?20349/History+and+Evolution+of+NonAligned+Movement>

1977 a poté v období od 14. ledna 1980 do 31. Října 1984, kdy byla zavražděna.¹⁶ Právě ona stála za tím, že se reálná zahraniční politika Indie přesunula z neutrální na pro-sovětskou. Ač během studené války byla Indie oficiálně nezávislá, ve smyslu, že se nepřiklonila k žádnému z bloků, v sedmdesátých a osmdesátých letech se jednalo o spojení Sovětského svazu, což dokazuje bližší ekonomická spolupráce těchto zemí a zejména pak indicko-sovětská smlouva o míru, přátelství a spolupráci z roku 1971. O tři roky později provedla Indie také první test jaderné zbraně, což je jeden z klíčových momentů ve vývoji zahraniční politiky Indie.

Poté co byla Indira Gandhiová zavražděna svým sikhským bodyguardem v roce 1984, stává se ministerským předsedou její syn Rajiv Gandhi. Během jeho vlády došlo k počátku postupného přeměrování indické zahraniční i vnitrostátní politiky pryč od socialistického modelu. Tento směr indické zahraniční politiky tedy přetrval do přelomu osmdesátých a devadesátých let, kdy postupně došlo k demokratizaci a liberalizaci dřívější sféry sovětského vlivu (východní Evropa apod.) a k podobné změně směru zahraniční politiky došlo i v případě Indie. Vláda Rajiva Gándhího je ukončena atentátem v roce 1991, což je zároveň rok indické ekonomické krize a počátku nejzásadnějších ekonomických reforem a celkové změny směřování indické zahraniční politiky (Malone a Mukherjee, 2011: 87-90).

2.1.2. Indická zahraniční politika od konce studené války

Na základě světových událostí v Indii začaly nabývat na intenzitě hlasy, že je třeba skončit se směrem zahraniční politiky, která byla typická pro období vlády Jawaharlala Néhrú a Indíry Gándhiové, a která byla značně socialistická a izolovala Indii od světových trhů. Došlo tedy ke změně směru indické zahraniční politiky, kde se Indie otevřela navázání bližších vztahů se zahraničím. Zástupci Indie po skončení studené války vyjadřovali velmi neorealisticke. Jako primární indické cíle označovali národní bezpečnost, ekonomický růst,

---

¹⁶ Indira Gandhi. *Wikipedia* [online]. 2015 [cit. 2015-04-01]. Dostupné z: http://en.wikipedia.org/wiki/Indira_Gandhi

snížení chudoby a zlepšení svého postavení v rámci mezinárodních vztahů. Indická zahraniční politika od devadesátých let pak byla i popisována tehdejšími politiky jako „*neúnavná snaha o dosažení indických národních zájmů*“ (Singh, 1999: 34–35).¹⁷ Jako primární národní zájmy a cíle se dají jednoznačně označit právě ekonomický růst, snížení chudoby a národní bezpečnost. O tom svědčí například projev indického zástupce Arundhatiho Ghoshe na Konferenci o odzbrojení v Ženevě, kde prohlásil, že indická národní bezpečnost je klíčovým faktorem v indickém rozhodovacím procesu (Perkovich, 1999, p. 379).¹⁸

Mezi hlavní cíle indické zahraniční politiky patří zisk výraznějšího a silnějšího mocenského postavení v rámci mezinárodních vztahů. Tato její aktivita se dá zachytit jak na množství nově vzniklých bilaterálních smluv, tak i na množství multilaterálních platforem, v rámci kterých Indie začala budovat či navyšovat své mocenské postavení. Celkově se však dá zahraniční politika Indie za posledních 25 let popsat jako značně opatrná. Z období po konci studené války zahraniční politiky Indie se dají postupně vymezit její nejvýznamnější aspekty. K nim se řadí vlastnictví jaderných zbraní, vztahy v rámci regionu, primárně s Pákistánem a Bangladéšem, dále pak s USA a vztahy v rámci BRICS, primárně ty s Čínou (Chiriyankandath ,2004: 190-202).

2.2. Vývoj indické ekonomiky

2.2.1 1947-1980

Indie se stala samostatnou zemí 15. srpna 1947. V prvních letech po osamostatnění se indická ekonomika vyznačovala vysokou mírou centrálního plánování a vysokými cly na dovoz. Centrálně plánovaná ekonomika byla v období po druhé světové válce nejčastějším typem hospodářství rozvojových zemí, a proto není příliš překvapivé, že se k němu uchýlila i Indie, pro kterou byl socialistický přístup lákavý, vzhledem k tomu, jak se Sovětský svaz

---

¹⁷ in Chiriyankandath (2004:201)

¹⁸ in Chiriyankandath (2004:201)

aktivně vymezoval vůči kolonialismu a imperialismu, se kterým má Indie silnou historickou zkušenost. Indie se tedy soustředila na socialistickou strategii rozvoje¹⁹, kde hrála důležitou roli vysoká míra industrializace, která měla snížit/nahradit potřebu importu. Ústřední roli napříč odvětvími hrál stát, který řídil a vlastnil tehdejší významné podniky. Od prvních pětiletok, až do konce studené války, se indická hospodářská politika vyznačovala velkými investicemi do těžkého průmyslu, substitucemi importu a velkou expanzí veřejného sektoru. Vláda zavedla mnoho regulací na zahraniční obchod, investice či produkci v mnoha odvětvích, kde bylo potřeba získat příslušnou licenci. Těch se vydávalo pouze omezené množství a cesta k nim vedla přes zdlouhavou cestu skrze tehdejší komplikovanou strukturu byrokratického aparátu (Gupta, 2006: 7-13). Několik dekad centrálního plánování pak mělo z dnešního pohledu za následek omezený hospodářský růst, nižší míru zahraničního obchodu, vyšší deficity státního rozpočtu, nízkou efektivitu indických podniků či zaostalé zemědělství.

Do druhé poloviny sedmdesátých let se vyskytlo pouze několik velmi omezených snah o liberalizaci indické ekonomiky, avšak tyto snahy vždy končily neúspěchem. V období mezi léty 1951-1956 se dá v rámci této pětiletky objevit první taková snaha o lehkou liberalizaci, avšak tomu bylo zamezeno kvůli devizové krizi a z ní navazujícímu propadu indického hospodářství mezi lety 1956-1957 a tak až do roku 1966 pokračovala tvrdá kontrola veškerého dovozu a determinace ekonomiky centrálním plánováním (Panagariya, 2005: 6). Toho roku z donucení Světové banky došlo k devalvaci rupie o 57,5% a lehkému uvolnění ve vydávání dovozních licencí a snížení dovozních cel a vývozních subvencí (Panagariya, 2004: 12). Ani tato tendence však neměla dlouhého trvání, jelikož k další deliberalizaci ekonomiky došlo již v roce 1968 (Panagariya, 2004: 11-13). Zhruba v polovině sedmdesátých let se objevuje snaha o liberalizaci hospodářství ze strany zástupců indického průmyslu. Z důvodu velmi omezeného importu, byl indický průmysl odkázán z velké části pouze na své zdroje. To zapříčinilo, že mnohá odvětví měla v té době výrazně vyšší náklady než jejich potenciální konkurence v zahraničí. Kromě toho byly indické produkty také znatelně méně kvalitní, jelikož uzavřená Indie byla značně pozadu na poli technologického vývoje. Z těchto důvodů dochází ke konci sedmdesátých let k lehkému uvolňování dovozu, a to konkrétně surovin

---

¹⁹ Socialistická strategie na základě centrálně plánované ekonomiky, velké míry industrializace apod., avšak přesto v té době byly v Indii zachovány tržní hospodářské instituce

strojů, díky lobby tehdejšího průmyslu (Panagariya, 2005: 6-7). K těmto konkrétním krokům dochází mezi lety 1977-1980. Dalším významným aspektem, který podpořil růst zahraničního obchodu, byla stabilizace indické rupie, která začala mít na rozdíl od předchozího období směnný kurz více odpovídající realitě. V tomto období dochází také k expanzi indického vývozu a akumulaci devizových rezerv. Mnozí autoři mají za to, že právě toto období vytváří jakési prvotní základy, které umožní pozdější liberalizaci indické ekonomiky v devadesátých letech (Pursell, 1992: 423–458).²⁰

2.2.2. 1980-1990

Na počátku osmdesátých let se vrací k moci Indira Gándhiová a dochází k lehkému uvolnění centrálního plánování a vzniká více prostoru pro fungování tržních mechanismů, komerční podnikání i zahraniční investory (Fárek, 2012). Na konci sedmdesátých let došlo k lehké míře liberalizace zahraničního obchodu, avšak výraznější hospodářské reformy se dají označit až v období mezi lety 1985-1988. Tyto reformní kroky proběhly až za vlády Rajiva Gandhi. Během té došlo k zlepšení podmínek importu zboží a kapitálu, snížení průmyslových regulací a zkvalitnění daňového systému (Panagariya, 2004: 3). Tyto reformy mohou být rozděleny do pěti kategorií. Za prvé došlo k rozšíření „Open General Licencing“, což byl státní nástroj k regulaci importu a exportu. Obsahoval totiž seznam kapitálového zboží, se kterým se mohlo obchodovat na mezinárodní úrovni.²¹ Druhým zdrojem liberalizace byl pokles podílu dovozu kanalizovaného zboží.²² Tím se uvolnil prostor pro průmyslový import v rámci soukromého sektoru. Dále, zejména po roce 1985, byly zavedeny nové

---

²⁰ skrze Panagariya (2005:17-18)

²¹ Seznam Open General License (OGL) se neustále rozšiřoval. Tento seznam obsahoval v roce 1976 s 79 investičních statků. V dubnu 1987 jich již bylo 1007, 1170 v dubnu 1988 a 1329 v dubnu 1990 Panagariya (2005:7).

²² Kanalizovaného zboží (v originále Canalized Goods) jsou položky, které mohou být dováženy pouze za použití specifických postupů. V případě Indie může zboží v této kategorii být dováženo pouze skrze státní agentury. Stát má tedy na tento dovoz monopol a má nad ním plnou kontrolu. Hlavními kanalizovanými položkami v Indii jsou ropné produkty, sypké zemědělské produkty, jako jsou obilí a rostlinné oleje, a některé farmaceutické výrobky.

Dostupné z:

<http://www.india-briefing.com/news/import-export-licensing-procedures-india-6804.html/>

vývozní pobídky a rozšířené některé stávající, které pomohly nepřímo rozšířit i dovoz. Dovoz byl totiž vázán na vývoz a také byl značně limitován devizovými regulacemi. Čtvrtý zdroj liberalizace bylo významné uvolnění průmyslových kontrol, například snížení potřeby licencí, příznivá daňová reforma a zrušení některých kontrol o ceně a distribuci. A za páté, možná nejdůležitějším zdrojem externí liberalizace byl realistický směnný kurz. Snížení hodnoty do té doby nadhodnocené hodnoty rupie znatelně podpořilo indický export a akumulaci devizových rezerv, která vydláždila cestu pro další liberalizaci importu (Panagariya, 2005: 7-9). Tato pozvolná liberalizace umožnila výrazné zvýšení hospodářského růstu. Přestože ještě nešlo o tak významné ekonomické změny ve fungování země, jako byly pozdější reformy po roce 1990, i tak se spustil razantní hospodářský růst, který se blíží růstu indické ekonomiky v další dekádě. Průměrný hospodářský růst Indie v osmdesátých letech dosahoval hodnoty 5,9% ročně, což je pouze o trochu méně než v rozmezí let devadesátých, kdy průměrný růst dosahoval 6,2%.²³ Proto se objevují názory, že konkrétní reformní kroky od roku 1991 nejsou tou hlavní příčinou vysoké míry indického hospodářského růstu. Např. DeLong spekuluje, že uvolnění podmínek na import a zlepšení podmínek podnikatelského prostředí a nastínění indické tendence o integraci do světové ekonomiky, k němuž začalo docházet již v rámci osmdesátých let je tou nejvýznamnější příčinou ekonomického růstu (DeLong, 2001: 2-35), (Panagariya, 2004: 4).

Podle většiny autorů to jsou však spíše až reformy z devadesátých let, které umožnily, že se indický růst nezastavil, ale naopak zajistily, že indická ekonomika bude růst i nadále rychlým tempem. Růst v osmdesátých letech, byl však díky své, v té době ještě nedostatečné liberalizaci trhu a zahraničního obchodu, značně nestabilní a je dost pravděpodobné, že by se bez rozsáhlých reforem z let devadesátých zpomalil do rozmezí původních hodnot (Panagariya, 2003: 2-3). Přesto však nelze striktně oddělit obě období, jelikož k mnoha změnám, ve směru k větší míře liberalizace indické ekonomiky, docházelo postupně. Jaké jsou tedy hlavní rozdíly v následcích reforem osmdesátých a devadesátých let a proč je třeba je přece jen rozlišovat? V tehdejším bipolárním světě nebyla ještě tak vysoká míra globalizace mezinárodních ekonomických vztahů mezi všemi aktéry systému a proto ani nedošlo k rozsáhlejšímu otevření indické ekonomiky vůči té světové. Teprve pád železné

---

²³ IMF in DeLong (2001:4)

opony a konec bipolárního světa vyvolal potřebu otevřít svou ekonomiku vůči té světové. Oproti tomu reformy z počátku devadesátých let mohly dosáhnout větších rozměrů. Velký vliv na to měl proces globalizace a rapidní nárůst množství mezinárodního obchodu. Také rozpadem SSSR se Indii vytvořila potřeba navázání bližšího vztahu s evropskými a severoamerickými státy (Kohli, 2006: 1361-1363). Jak také ukázal pozdější vývoj, hospodářský růst v osmdesátých byl křehký, velmi variabilní z roku na rok a celkově dost pravděpodobně neudržitelný. Naopak, jakmile po roce 1991 reformy zakořenily, růst se stal méně variabilní, dlouhodobě udržitelnější, a zároveň i po překonání krize z počátku devadesátých let došlo i k mírnému posunu vzhůru v průměrné rychlosti růstu. Rozdíl mezi reformami z osmdesátých a devadesátých let je, že ty první byly obsahově omezené bez jasného dlouhodobějšího plánu, zatímco ty druhé byly již více systematické. (Panagariya, 2004: 4-5)

2.2.3. Krize 1991 a její kořeny

Osmdesátá léta se sice postarala o vysokou míru hospodářského růstu, avšak to s sebou přineslo i výrazné problémy. Lepší podmínky pro zahraniční obchod a postupné otevírání indické ekonomiky světu během osmdesátých let měly kromě vysokého růstu indické ekonomiky za následek i prudký nárůst importu, který výrazně převýšil export. Celkově tak během těchto pěti let došlo k výrazně negativní platební bilanci běžného účtu indické ekonomiky. Tento deficit Indie řešila na dluh a tak se její zahraniční zadlužení mezi lety 85-91 zdvojnásobilo z 35 na 69 miliard dolarů (Wadhva, 2010: 264). Indie měla také velmi nehospodárnou vnitřní politiku, kde docházelo k nadměrné zaměstnanosti ve vládním sektoru, nehospodárnému stanovování ceny zboží a služeb ze strany podniků veřejného sektoru, rostoucímu úrokovému zatížení, a rostoucím výdajům na obranu.

V roce 1991 dosahoval deficit rozpočtu 10% HDP, inflace dosáhla míry přes 12%, devizové rezervy byly nedostatečné, přesněji dostačovaly zhruba k zaplacení importu za období dvou týdnů (Joshi a Little, 1996: 14). K těmto makroekonomickým problémům se přidaly i další faktory. V roce 1990 došlo k výrazné eskalaci světových cen ropy, kdy se na

základě událostí na Blízkém východě náhle rapidně zvýšily ceny ropy a Indii tak vzrostly náklady na dovoz ropy na téměř trojnásobek. Dalším velkým vlivem byla situace SSSR, ve kterém Indie v té době ztrácí svého klíčového partnera a spojence.

K těmto důvodům se přidaly i vnitropolitické rozepře spojené s volbami z roku 1989. V těch zástupci nejsilnější indické strany Národního kongresu odmítli vytvořit koaliční vládu. Tu nakonec poté vytvořila druhá nejsilnější strana, nově vzniklá Janata Dal pod vedením V. P. Singha. Jeho vláda však vydržela necelý rok, jelikož v koalici došlo k silným náboženským sporům. Během kampaně na další volby v roce 1991 došlo k atentátu na hlavu Národního kongresu a předchozího předsedu vlády Rajiva Gandiho. Tudíž se dá tento přelom osmdesátých a devadesátých let v Indii popsat jako ekonomická krize doplněná o vnitropolitickou krizi (Cerra a Saxena, 2000: 3-5). Dá se tedy říci, že ač se osmdesátá léta vyznačují podobným tempem růstu ekonomiky jako následná dekáda, tento růst byl značně nestabilní, jelikož byl poháněný navyšováním zahraničního zadlužení a zároveň jak vnitropolitická situace tak i postavení v mezinárodních vztazích, vytvořily pro tehdejší Indii velmi nestabilní pozici. Nepříznivý dopad vyšších úrokových sazeb na soukromé investice se snažila indická vláda neutralizovat pomocí daňových pobídek. Vláda byla schopná zabránit prudkému poklesu podnikových investic, jakožto podílu na HDP, avšak ani tak nedošlo během osmdesátých let k žádnému výraznému nárůstu. Zvýšení investic bylo téměř výhradně ve veřejném sektoru. Přes řadu různých pobídek však přesto došlo ke stagnaci podílu vývozu na HDP a vzniku rostoucího deficitu běžného účtu, který nakonec vyústil právě v krizi v roce 1991. V porovnání s úspěchem hospodářských reforem v Číně, se Indii jasně ukázalo, že centrálně plánovaná ekonomika je dále nevýhodná a postavila zemi před potřebu přehodnotit svou hospodářskou strategii a akutně vyřešit krizi a s ní spojené problémy (Agarwal a Whalley, 2013: 9).

2.2.4. Reformy 1991

Reformy, které začaly v roce 1991, kompletně mění směřování indické ekonomiky. Jde o změnu směru ze státem řízené ekonomiky na ekonomiku více integrovanou do světové ekonomiky. Výrazně ubylo kontroly privátního sektoru, výrazně se snížily cla a usnadnil se import i export (Kotwal, Ramaswami a Wadhva, 2011: 17). Jak jsem již uvedl výše, jedním ze základních problémů, který způsobil ekonomickou krizi v roce 1991, byly velké deficity veřejných peněz, a proto první reformy se týkaly právě jejich snížení. Proto také některé reformy od roku 1991 byly ovlivněné tlakem MMF, jelikož MMF si kladl tyto hospodářské reformy za podmínku pro půjčení peněz, které by Indii pomohli krizi překonat. V té době měly v Indii stále největší zastoupení na trhu státní monopoly, které kvůli krizi přišli o ohromné peníze, a stát se tak se velmi zadlužil. A tak z těchto a několika dalších důvodů v tomto období reformy dosahovaly potřebné hloubky a jejich implementace šla díky jejich akutní potřebě dobrým tempem. Díky jejich brzkému zavedení v platnost a jejich dostatečné hloubce se podařilo hospodářskou krizi rychle překonat a skutečný konec této krize je uváděn již v roce 1993 (Kotwal, Ramaswami a Wadhva, 2011: 17).

Tyto reformy jsou spojené se jménem tehdejšího ministra financí a pozdější ministerského předsedy Manmohana Singha. Mezi hlavní změny, které jeho ekonomické reformy přinesly, patří konec dominance veřejného sektoru v průmyslu, snížení kontroly a zvýšení kapacit v průmyslových investicích, snížení kontroly obchodu a směny peněz, otevření se zahraničním investicím, snížení regulací finančních trhů, zavedení plovoucích směnných kurzů, zrušení nutnosti licencí na import, redukce státní administrativy a snížení zemědělských dotací. Tímto se Indie snažila dosáhnout svých hlavních cílů v rámci politické agendy tj. pokračování vysokého ekonomického růstu z osmdesátých let a jeho stabilizace, postupného odstraňování chudoby, spravedlivějšího přerozdělování státních příjmů a omezení veřejného sektoru na úkor soukromého (Ahluwalia, 2008: 3-12). Nová indická vláda se tedy zaměřila na tyto problémy ve snaze vrátit Indii mezinárodní kredibilitu. Ta byla poničena hlavně kvůli vysoké inflaci, velkému zadlužení a nepravdivému kurzu rupie k ostatním měnám, který se začal postupně v několika etapách napravit od druhé poloviny

osmdesátých let. Devadesátá léta jsou tedy ve znamení hospodářských reforem, které Indii do budoucna zajistily makroekonomickou stabilitu a dlouhodobý hospodářský růst.

2.2.5. Indie po roce 1991

Zpětný pohled na tehdejší období může ukázat, že se Indii skutečně podařilo zachovat si vysokou míru ekonomického růstu. Ten do roku 2000 dosahoval průměrně přes šest procent, díky čemuž Indie v devadesátých letech patřila mezi nejrychleji rostoucí rozvojové země. Tento růst však již nevedl k velkému zadlužení a platební krizi jako uměle hnaný růst z let osmdesátých (Ahluwalia, 2008: 1-2). Za oficiální zdůvodnění vysokého růstu indické ekonomiky od devadesátých let pokládá indická vláda reformy z období po roce 1991. Vláda v nich signalizovala systémový posun k více otevřené ekonomice. Došlo tak k většímu spoléhání se na tržní síly, větší roli soukromého sektoru včetně zahraničních investic, restrukturalizaci role vlády a hlavně změnu směru k liberální globálně propojené ekonomice. Vzhledem k faktu, nakolik je Indie rozsáhlá, zalidněná a nesourodá země, je takováto reforma celostátní ekonomiky velice náročná a komplexní záležitost. Budování politické shody, co se týče hospodářských reforem napříč různými politickými stranami, s jejich diametrálně rozdílnými ideologiemi, bylo postupem času stále více obtížné. Odpadla již akutní potřeba reformovat hospodářství, kterým dozajista byla krize z roku 1991. A tak postupně nemohly být mnohé plánované reformy z tohoto důvodu implementovány či nedosáhly takové míry, jakou by mohly. K tomu došlo jednak kvůli neshodám na půdě parlamentu, ale také kvůli jejich odmítnutí na úrovni jednotlivých indických států (Wadhva, 2010: 267-269).

Na velký ekonomický růst Indie v devadesátých letech je se však třeba podívat podrobněji. Přestože v prvních pěti letech rostla ekonomika o 6,7 procenta, v druhé polovině devadesátých let se tento růst zpomalil na 5,4 % (Ahluwalia, 2008: 1-2). Za hlavní důvod tomuto zpomalení se udávána špatná implementace některých reforem či celková nekomplexnost reformní vlny z první poloviny devadesátých let. K dalším reformám směrem k hlubší liberalizaci a privatizaci dochází pak od roku 1999.

2.2.6. Privatizace

Na konci dekády dochází k několika dalším významným změnám. V bankovníctví se Indie zavázala k udělení povolení 12 novým zahraničním bankám či jejich pobočkám ročně. Soukromým bankám bylo také dovoleno fungovat s přímými zahraničními investicemi (FDI), kde jejich limit byl stanoven na 74% celkových investic. K dalším reformám dochází na poli telekomunikací, kde již roku 1994 dochází ke konci dřívějšího státního monopolu. Primární sektor a nové technologie poté vedly k reformě roku 1999, která povoluje FDI až na 49% hodnotu a v některých případech i na 100%. Od roku také postupně dochází k možnosti zapojení soukromého sektoru do trhu s elektřinou (Panagariya, 2005: 15).

Ve veřejném sektoru však indická vláda přijala omezený přístup v rámci prodeje podílu v podnicích veřejného sektoru a nechávala si kontrolu na vedení těchto podniků. V rámci devadesátých let indický stát prodal pouze své menšinové podíly a často ani nedošlo ke změně managementu. Z toho důvodu byl tak i minimalizován zájem investorů v těchto podnicích. Ač v devadesátých letech chtěly všechny vlády, podle doporučení státních orgánů, které se privatizací primárně zabývaly, snížit státní podíl v podnicích na 26 % (Ahluwalia, 2008: 11),²⁴ a umožnit předání vedení podniků do rukou soukromých investorů ve všech podnicích, k počátku privatizace významnějších podniků došlo až v roce 1999. Oficiálně se indický stát privatizaci nebránil. Jediné co v rámci veřejného sektoru indický stát odmítá privatizovat, jsou pro něj tzv. strategické oblasti. Jedná se konkrétně o obranu, železnice a jadernou energii (Ahluwalia, 2008: 10-11). V roce 1999 nová vláda přistoupila na prodej čtrnácti firem do rukou soukromých investorů mezi lety 2000-2004. Avšak například ropné či telekomunikační firmy zůstaly stále ve státních rukou. Důvody pro to mohou být různé. Státní firmy v Indii mívají často mnohem více zaměstnanců, než je třeba, a centrální vláda se bojí propouštění, ke kterému při privatizaci, z důvodů přemíry zaměstnanců ve veřejném sektoru dochází. Následně pak hrozí ztráta volebních preferencí v těchto oblastech a posílení opozice o vlnu nových příznivců (Dinc a Gupta, 2009: 6). Tyto firmy však v porovnání se s firmami v soukromých rukách v těch státních často i prodělávají a jejich držení je ekonomicky nevýhodné.

---

²⁴ 26% stále umožní mít státu jistá hlasovací práva

Proces privatizace od skončení studené války lze rozdělit do několika etap. V první fázi mezi lety 1991 a 1996 došlo k privatizacím ve velmi malém rozsahu a bez výměny managementu v těchto podnicích. Druhá fáze přišla po změně vlády v roce 1999, kdy vládu sestavila Bharatiya Janata Party. V této fázi bylo privatizováno několik dalších velkých podniků a jejich vedení bylo na rozdíl od prvního fáze předáno do soukromých rukou a byla také dokončena nekompletní privatizace některých podniků z předchozího období. Celkově se však jednalo také o značně omezené množství. Po další změně vlády v roce 2004 také nedošlo k nikterak razantnímu navýšení privatizovaných firem. Mnozí autoři uvádějí, že proces privatizace je indickou veřejností často vnímán negativně a samotná privatizace je často výrazně ovlivněná volebními obdobími, kde se vládoucí strana často neodvážá k privatizaci, která pravděpodobně povede k propouštění zaměstnanců v době, kdy se v daném regionu blíží volby a hrozí ztráta volebních preferencí na úkor opozice (Dinc a Gupta, 2009: 1-27).

2.2.7. Indie po roce 2000

Podle Kumara a Subramaniana se na vývoji indického hospodářství po roce 2000 dají najít 4 základní jevy. Za prvé, období mezi lety 2000-2010 je vůbec nejlepší desetiletí v indické historii, co se týče celkové ekonomické produkce a celkového růstu hospodářství na základě kvantitativních ukazatelů. Za druhé, ekonomická liberalizace způsobila, že jednotlivé státy se rozvíjejí různým tempem a tak vznikají v rámci Indie velké mezistátní rozdíly. Na druhou stranu se ukázalo, že také nejotevřenější indické státy byly nejvíce zasaženy krizí během let 2008-2009 a dá se tak poukázat, že velká liberalizace a otevřenost s sebou přináší velkou ekonomickou závislost na světovém trhu, a tudíž i zranitelnost. Dalším specifíkem této dekády je, že význam mladé populace, která výrazně posilovala hospodářskou dynamiku před rokem 2000, klesl, a že věková struktura pracujících se vyrovnává, resp. rozprostírá rovnoměrněji (Kumar a Subramanian, 2011: 1). Po roce 2000 již také můžeme mluvit o tom, že se Indie stala předním světovým státem na poli moderních technologií.

Počátkem tohoto století došlo k významným změnám ve struktuře a povaze mezinárodních investic ve světové ekonomice, spojené se vznikem nových mezinárodních firem z rozvojového světa. Indie po roce 2000 také zaznamenává významný nárůst investic do zahraničí. Od roku 2000 do roku 2005 vyrostl objem indických přímých zahraničních investic na více než trojnásobek. Z takto masivního nárůstu, lze vidět, že se Indie skutečně stala hospodářskou velmocí (Nayyar, 2008: 111-114).

2.2.8. Shrnutí hospodářského vývoje

Ukončení centrálního plánování a s ním spojených postupných změn, ke kterým v Indii dochází postupně od konce sedmdesátých let, umožnily vysoké tempo indického ekonomického růstu. Avšak spíše než, že by ho přímo zapříčinily, odstranily zábrany, které indickému hospodářství ve vyšší míře růstu bránilo. Na příkladu Číny a asijských tygrů se ukázalo, že otevření národní ekonomiky a její liberalizace může zemi zajistit velký hospodářský růst. Se svým počtem obyvatel surovinovými zdroji apod., se tak indické hospodářství vypracovává na pozici, která jí v době světové globalizované ekonomiky na základě těchto faktorů patří.

Na druhou stranu však fakt, že Indie je na rozdíl třeba od Číny demokratickou zemí, se pak následně může zdát jako jev zpomalující tempo přijímání a implementací reforem. To může být způsobeno komplexností indického politického systému. Navíc podle některých autorů je hlavním důvodem zpomalení rozhodovacích procesů velká záliba Indů v politickém diskutování. Jako největší slabost, která by potenciálně mohla ohrozit i další ekonomický růst, považuje jeden z předních indických analytiků současný koaliční systém (Novotný a Savovová, 2010: 7).

V Indii i po roce 1991 také nadále funguje jakési pětileté plánování, avšak nejde již o kontrolu ekonomiky, ale spíš o plánování směru dalších reforem a politiky, které se však mění vzhledem k jednotlivým vlivům a událostem. Avšak jak tento plán tak jeho případné úpravy je značně náročné prosadit. Jak uvádí Wadhva, při pohledu na indické reformy od roku 1991, dostaneme smíšený obraz. Na jednu stranu, část reforem má velice působivé

výsledky, některé kvůli nedokonalé implementaci se dají nazvat uspokojivými a jiné jsou zkrátka nedostatečné. Díky velkému indickému potenciálu, co se týče populace a zdrojů a zároveň složitosti v implementaci reform na politicko-administrativní úrovni, se nám tak ukazují ty nejdůležitější silné a slabé stránky, kterými je indický růst od konce Studené války značně ovlivňován (Wadhva, 2010: 267-269).

2.3. Indická zahraniční politika

Při neorealistickém přístupu je struktura mezinárodních vztahů anarchistické povahy. Je pro ni typická rovnováha, popřípadě balancování moci, a v dnešním světě lze nejvíce cítit balancování jedné ze složek moci a to konkrétně moci ekonomické. Rozvíjející státy postupně dohání vyspělé země Západní Evropy a Severní Ameriky a mění se tak distribuce ekonomické moci v globálním systému, což je jedním z nejvýznamnějších ukazatelů změny z unipolárního světa, který byl po konci studené války, na multipolární svět, ve kterém žijeme dnes. V tomto směru je Indie jedním z hlavních aktérů nového multipolárního rozvržení moci v globálním systému a snaží se etablovat na pozici jednoho z hlavních světových center. Této pozice se snaží docílit jednotlivými kroky v rámci své zahraniční politiky. Jedná se zejména o reformu institucí globálního vládnutí, snaha o potvrzení pozice regionálního hegemona, zvýšení svého vlivu v rámci globálních mezinárodních vztahů a zvýšení vzájemné spolupráce s ostatními centry moci současného systému mezinárodních vztahů. V této části práce se zaměřím na tyto jednotlivé aspekty a zjistím, nakolik je Indie v této své politice úspěšná, a nakolik se může časem etablovat jakožto světová hospodářská supervelmoc. Pro toto postavení je současná Indie jistě kandidátem. Země je druhou nejlidnatější zemí světa, má velké zásoby nerostných surovin, je hned po USA, EU a Číně čtvrtou největší ekonomikou světa,²⁵ vlastní jaderné zbraně a v rámci svého regionu se dá uvažovat, že jde o regionálního

---

²⁵ Country Comparison :: GDP (Purchasing Power Parity). CIA [Dostupné z: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/rankorder/2001rank.html?countryname=United%20States&countrycode=us&regionCode=noa&rank=1#us>

hegemonu, takže se v dlouhodobém hledisku může vyvinout i do supervelmoci nejen hospodářské. To by ovšem vyžadovalo mnohé další reformy a celkový vývoj země, odstranění chudoby apod. Podle neorealistického pohledu se však jedná o jednu z nejvýraznějších světových velmocí s velkým potenciálem pro budoucnost.

2.3.1. Jaderné zbraně

Jedním z nejdůležitějších specifíků indické zahraniční politiky je vlastnictví jaderných zbraní. Jak jsem již uvedl výše, Indie provedla první test jaderné zbraně v roce 1974 a stala se tak jednou ze světových jaderných velmocí. Od konce studené války však Indie čelila zásadnímu problému, a to, že se sousední Pákistán také snažil o získání jaderné zbraně. V tomto období se také Indie dostala pod velký tlak mezinárodního společenství, jelikož nepodepsala Smlouvu o nešíření jaderných zbraní, což vyvolalo negativní postoj vůči Indii u mnoha států, v první řadě u USA. Zásadní ranou pro indickou zahraniční politiku však byl rok 1998, kdy Pákistán skutečně provedl vlastní úspěšné jaderné testy (Chiriyankandath, 2004: 203-206). Od té doby je potenciální jaderný konflikt mezi dvěma sousedními státy, jejichž populace tvoří přes 1,5 mld. obyvatel, jedním z největších globálních rizik. Pro Indii je v tomto ohledu typické, že si na svém vlastnictví jaderných zbraní značně zakládá. Indiští političtí zástupci tvrdí, že se Indie snaží svého ekonomického, politického, sociálního, vědeckého i technologického rozvoje dosáhnout mírovou cestou za využití mírových nástrojů, avšak na poli mezinárodních vztahů je postavení každého státu velmi zásadně ovlivněno, kromě jiných aspektů, i jeho vojenskou silou. Indie, jakožto téměř jedna pětina lidstva, se cítí, že je oprávněná k vlastnictví jaderných zbraní, které ji umožní udržet si své postavení a zajistit svou bezpečnost. Vojenský potenciál se totiž často používá i pro politické účely. Držení jaderných zbraní bylo selektivně legitimováno, avšak jaderný technologický práh klesá, a mezinárodním režimům se dlouhodobě nedaří kontrolovat nešíření jaderných

zbraní. Dokud na světě bude existovat jaderná hrozba, chce si Indie držet svůj jaderný potenciál.²⁶

2.3.2. Indie a USA

V období po roce 2000 zažívají indicko-americké vztahy své nejlepší období. A oba partneři se v očích toho druhého postupně řadí mezi nejvýznamnější strategické partnery (Kapur a Ganguly, 2007: 643). Z indického vývoje po druhé světové válce však logicky vyplývá, že vztahy se Spojenými státy nebyly vždy na takové úrovni, jako jsou dnes. V období studené války byla pro USA Jižní Asie nahlížena spíše jako periferie a až na pár výjimek, byla jejich vzájemná spolupráce minimální.²⁷ Postupně během šedesátých let docházelo u Indie k čím dál větší náklonosti k Sovětskému svazu a tím se následně zhoršovaly vztahy s USA. Tato indická náklonost vycházela jednak z individuálních důvodů, tak i objektivních strategických plánů. Indický předseda vlády Jawaharlal Néhrú sympatizoval se socialistickým modelem hospodářství a naopak tehdejší Indie cítila značnou nedůvěru k americkému stylu volného trhu a kapitalismu. Nejdůležitějším rozdílem však zřejmě byl fakt, že západní svět byl tvořen (post)koloniálními velmocemi, kdežto východní blok koloniální minulost neměl a Indové tak mohli doufat, že SSSR se nebude snažit expandovat do oblastí, kde by tím negativně ovlivnil indické zájmy. Toto směřování Indie k SSSR pak bylo završeno výše zmíněnou smlouvou o míru, přátelství a spolupráci v roce 1971. Do konce studené války pak zůstávají vzájemné vztahy mezi Indií a USA velmi chladné. K tomu značně přispěl i fakt, že tehdejší Spojené státy měly za strategického spojence v oblasti pro Indii nepřátelský Pákistán. Toto se ještě umocnilo po sovětské invazi do Afganistánu. Po rozpadu sovětského svazu však postupně dochází ke zlepšování vzájemných vztahů.

K tomuto obratu částečně přispěly i události v regionu Jižní Asie, kdy obě země odsoudili sovětskou agresi vůči Afganistánu. Postupně také došlo k zhoršení vztahů mezi USA a Pákistánem kvůli neshodám okolo afgánské krize a kvůli obavám spojených států o šíření

---

²⁶ India's Nuclear Doctrine: An Alternative Blueprint. In: *Nuclear Security Programme: Institute of Peace and Conflict Studies* [online]. 2012, s. 3-7[cit. 2015-04-24]. Dostupné z: <http://www.ipcs.org/Indias-Nuclear-Doctrine.pdf>

²⁷ Jako takovou výjimku lze vidět podporu Indie ze strany USA během konfliktu o státní hranici s Čínou

jaderných zbraní do rukou Pákistánců. Hlavní příčina této změny je však opět konec studené války, a s tím spojené změny v indické vnitřní i zahraniční politice (Kapur a Ganguly, 2007: 644).

Po obratu indické vnitrostátní i zahraniční politiky v devadesátých letech, se postupně vzájemné vztahy zlepšovaly, avšak i tak trvalo zlepšení vzájemných vztahů ještě nějaký čas, a ze začátku devadesátých let byly stále poměrně chladné, a to jednak z důvodů historické nedůvěry, a jednak kvůli indickým jaderným zbraním. Hlavním rozporem po roce 1990 byly indické jaderné testy roku 1998. Vzhledem k nově nabytým jaderným zbraním v Pákistánu by případná eskalace vzájemného konfliktu mohla mít tragické následky pro celý region. Zásadní změnou v obratu vzájemných vztahů však byl dopis indického předsedy vlády americkému prezidentovi Clintonovi, ve kterém vysvětloval, že Indie potřebuje svůj jaderný arzenál, vzhledem k svému problematickému regionu, kde dva jeho sousedi, tj. Pákistán a Čína, mají rovněž jaderné zbraně. Přestože na Indii byly za její jaderné testy uvaleny sankce, začalo docházet v k sblížení těchto dvou největších demokratických zemí. Již během devadesátých let se však značně projevila indická hospodářská otevřenost a implikace reforem po roce 1991. Do roku 2000 tak několikanásobně vzrostl jejich vzájemný obchod a vzájemná spolupráce se postupně prohlubovala i na další sféry. Dalším výrazným aspektem byl fakt, že ve Spojených státech, žije spousta Indů a jejich význam zde roste. Spojené státy tedy začaly v Indii hledat spojence, který by se mohl stát jakousi protiváhou na mocenský růst Číny. Dalším výrazným bodem vzájemného sblížení bylo také 11. Zář, kdy se obě země zavázaly, že budou spolupracovat ve válce proti terorismu. Přestože obě země mají rozdílné pohledy na mnohé aspekty mezinárodních vztahů, jako je vliv jednotlivých zemí v institucích globálního vládnutí či válka v Iráku, vzájemná spolupráce neustále roste. Je však třeba říci, že podobně jako i v rámci vztahů s ostatními zeměmi, či regiony, dá se celkově indická pozice ke vztahům k USA nazvat zlepšující se, avšak opatrná. Je důležité si uvědomit, že v období po konci studené války, kdy jsou Spojené státy jedinou světovou supervelmocí, byl zcela logický zájem každé rostoucí a nově se etabloující velmoci, navázat co nejkvalitnější a nejkvantitativněji vztahy s touto supervelmocí, a to jednak pro zlepšení vzájemných vztahů, ale skrze to i zlepšení své vlastní pozice (Chiriyankandath, 2004: 206-211).

2.3.3. Indie a EU

Sbližování Indie a EU započalo trochu pomaleji než např. s USA. V roce 1994 uzavřeli dohodu o budoucí bližší spolupráci, avšak první společný indicko-evropský summit proběhl až roku 2000. Od roku 2005 dochází již ke spolupráci v rámci širšího spektra. Kromě logického důvodu vzájemných interakcí, kterým je zahraniční obchod, se zde mezi EU a Indií vyskytují i další aspekty. Jednak jde o kulturně velice odlišné a rozdílné regiony, které jsou však oba významné faktem, že jde o dvě největší liberálně demokratické struktury (Allen, 2012:11-12). Oba aktéři se mohou vzájemně inspirovat v metodách integrace různých celků v jednu funkční a komplexní demokratickou strukturu. Vzájemná spolupráce se tedy kromě obchodu rozrůstá i na kulturně politické rovině, jako jsou společné summity, podpora investic či občanských a akademických výměn. Vzhledem ke struktuře indické ekonomiky a jejímu rostoucímu významu, je absolutně pochopitelné, že jde také o velmi významný cíl evropských investic.

Při analýze indického pohledu na EU se však nelze ubránit názoru, že jde pro Indii o zvláštního a hůře čitelného aktéra. Jednotlivé státy mají svou samostatnou zahraniční politiku a do toho je tu právě navíc zahraniční politika EU, která může být často rozlišná, a státy EU mají ještě různou bilaterální politiku sami mezi sebou. Další komplikací vzájemných vztahů může být, že ač země EU patří mezi hlavní cíle indického exportu, EU není pro Indii prioritním aktérem, jelikož pro Indii jsou významnějšími partnery členové BRICS, USA a země v rámci Indického regionu (Novotný a Savovová, 2010:23-38).

Indicko-evropské partnerství tak stále rapidně zaostává za tím indicko-americkým. Ze strany EU jakožto celku jde o nekomplexní a nepřipravenou zahraniční politiku, a tak přes mnohé plány a dohody ze společných summitů, jde stále spíše o ekonomickou spolupráci a obchod spíše než o reálně fungující strategické partnerství. Pro EU je Indie primárně brána jako nový a velký trh, a naopak Indie vidí ve státech EU hlavního zastávce statutu quo v nastavení institucí globálního vládnutí (Allen, 2012: 11-15).

Neschopnost EU o navázání fungující strategického partnerství vůči Indii a snaha o lepší postavení v mezinárodních vztazích a prosazování vlastních cílů na globální úrovni je pak jeden z hlavních aspektů, který EU oslabuje v porovnání s ostatními světovými velmocemi.

2.3.4. Indie v rámci regionu

Od konce studené války nabývají indické diplomatické vztahy výrazně na intenzitě. Jeden z nejdůležitějších cílů indické zahraniční politiky je totiž také stát se regionálním hegemone. Tohoto postavení se snaží dosáhnout primárně skrze své rozhodující postavení v rámci SAARC. Na této regionální úrovni však dochází k občasnému soupeření s Čínou. V tomto se může trochu projevit částečná indická geopolitická nevýhoda. Země je ze severu ohraničena vysokými a rozlehlými pohořími, za kterými se nachází jedna z největších pouští světa. Je tedy zhruba z poloviny své suchozemské hranice jak vojensky, tak ale i ekonomicky značně izolovaná. Jediné potenciálně významné hranice tvoří západní hranice s nepřátelským Pákistánem a východní s Myanmarem, popřípadě Bangladéšem. Do oblasti jihovýchodní Asie se však z velmocenského pohledu značně tlačí Čína, která tam má, na rozdíl od Indie mnohem lepší přístup. Dále je to také významná oblast zahraniční politiky Japonska či Jižní Korey a oblast má i sama o sobě zdatně silné regionální mocnosti jako jsou Indonésie, Thajsko, Malajsie či Filipíny. A od tohoto významného prostoru, kterým je Jihočínské moře, je Indie, v porovnání s výše zmíněnými zeměmi, částečně odříznutá. Pro Indii se tedy může zdát, že je primární její mořská hranice. Klíčový prostor pro Indii se tedy může jevit oblast Indického oceánu. Pro Indii jsou již dlouhodobě důležité oblasti, jako je východní Afrika nebo Perský záliv. Indie se snaží pro zlepšení své pozice v rámci svého regionu využívat celého rozsahu svých „Smart Powers“ a stát se zde co nejdůležitějším aktérem pro tuto oblast. I v tomto prostoru však stále naráží a beze sporu i bude do budoucna narážet na Čínu, jejíž vliv a význam (především v Africe) rok od roku roste. Zájem o Afriku lze vysledovat i u Brazílie a mnoho dalších globálních mocností. Co se týče vojenské otázky, tak pro Indii je zde prioritou jednoznačně Pákistán. I přes vzájemné smlouvy, které by měli minimalizovat potenciál vzniku konfliktu většího rozměru, či snad dokonce použití jaderných zbraní, v pohraniční oblasti mezi Indií a Pákistánem (potažmo i s Čínou) panuje trvale neklidná atmosféra a oblasti jsou trvale obsazeny ozbrojenými složkami všech tří zemí.

Co se týče regionální spolupráce, tak zde je nejdůležitější Jihoasijská asociace regionální spolupráce (SAARC), která byla založena roku 1985. Mezi zakládajícími sedmi zeměmi patří Bangladéš, Bhútán, Indie, Maledivy, Nepál, Pákistán a Srí Lanka. Tato regionální spolupráce

je však celkově značně limitovaná. Až v roce 1993 došlo k uzavření dohody SAPTA ohledně preferování vzájemného obchodu, který vstoupil v platnost roku 1995 a až v roce 2004 došlo k vytvoření Jihoasijského prostor volného trhu SAFTA. Přesto je i nadále význam této spolupráce a velikost obchodu v rámci regionu velmi malý. Organizace totiž stále naráží na nedůvěru a nevraživost mezi některými členy. Nelze tudíž organizaci SAARC, popřípadě SAFTA, brát jako efektivní nástroj indického regionalismu, který by umožnil etablovat se, či se udržet, jako regionální hegemon a celkově tak význam této organizace jak pro Indii, tak i pro ostatní členy je mnohem menší, než by potenciálně mohl být (Ali a Talukder, 2009: 48-50).

V rámci jihoasijského regionu bylo během studené války možné Indii označit za regionálního hegemonu. Od rozpadu tehdejšího Pákistánu na dva nezávislé státy, tj. Bangladéš a Pákistán, má Indie absolutní převahu ve všech kvantitativních aspektech v tomto regionu a může být nazývána regionálním hegemonem. Toto označení se však může zdát poněkud rozporuplné po roce 1998, kdy Pákistán získal jaderné zbraně a Indie tak již není jediná jaderná velmoc mezi státy dnešního SAARC (Shanmugasundaram, 2012:57). Otázkou tedy je, nakolik fakt, že Pákistán získal jaderné zbraně, ovlivnil postavení Indie jakožto hegemonu v regionu. Ve všech ostatních aspektech je zde totiž Indie i nadále nedosažitelně nejmocnější aktér. Jak zmiňuje Ayoob, být hegemonem je více, nežli být jediným aktérem vlastním jaderné zbraně. K tomu být hegemon je potřeba mít výraznou převahu ve všech aspektech moci a rozhodnost a chuť projevovat tuto svou moc.²⁸ A tak i když Indie není již jedinou jadernou velmocí regionu, díky jejímu vysokému mocenskému nárůstu si stále drží či dokonce posiluje své postavení hegemonu Jižní Asie.

2.3.5. Indie a Východní Asie

Indie má dojednanou smlouvu o volném obchodu se zeměmi ASEAN, Jižní Koreou, Japonskem, Srí Lankou, Nepálem, Bhútánem, a Afghánistánem. Kromě této oblasti má i

---

²⁸ Economist, March 1991: 15, in Ayobb (1991: 420)

smlouvy s Africkými zeměmi, či zeměmi MERCOSUR. Zároveň probíhají jednání s EU, Austrálií, Kanadou, Novým Zélandem, Mauriciem, Mongolskem a dalšími státy. Indie dále jedná o rámcové Smlouvě se zeměmi skupiny BIMSTEC v oblasti jižní Asie a se zeměmi GCC a SACU.²⁹ Možnost uzavření smlouvy o volném obchodu s Indií zvažuje Čína, Rusko, USA, Turecko, Bangladěš a Izrael.³⁰ Pro indickou ekonomiku, která je silně exportní, je uzavírání stále více a více podobných smluv výrazným příslibem pro budoucnost a zároveň dobrá záruka nadále trvajících ekonomického růstu. Nadále upevňuje bilaterální vztahy s jednotlivými zeměmi a oblastmi, a snaží se navázat vzájemné obchodní vztahy či prohloubit úroveň těch stávajících. Dobrým příkladem takového vztahu je Japonsko. Společně obě země upevňují vzájemnou spolupráci v mnoha oblastech. Obě navíc mají i blízký vztah s USA a v rámci mezinárodní politiky mají tyto země obdobný pohled na otázky ochrany životního prostředí, boj proti mezinárodnímu terorismu a pirátství apod. Dalším samozřejmým bodem je snaha o vyvážení moci nejsilnější asijské velmoci, tj. Číny. Také rostoucí kvalitou se vyznačují vztahy s jednotlivými zeměmi ASEAN. Od konce studené války zaznamenala Indie v očích většiny světa zásadní obrat a do té doby spíše negativní vztahy se intenzivně zlepšují. Jde také, jak jsem již výše zmínil, o jednu z prioritních oblastí indické zahraniční politiky. A již kvůli geopolitickému hledisku není tolik překvapivé, že vztahy se zeměmi ASEAN jsou pro Indii větší prioritou než např. vztahy s EU (Novotný a Savovová, 2010: 1-62). Přesto však v některých oblastech má Indie v navazování ekonomické spolupráce zásadní nedostatky.

2.3.6. Indie, Brazílie a Jižní Afrika

V rámci skupiny BRICS mají tyto tři státy vzájemně pravděpodobně nejlepší vztahy. Po roce 2003 se o nich mluví jako o trilaterálním strategickém partnerství. Podobně jako

---

²⁹ Iniciativa pro multi-sektorovou, technickou a hospodářskou spolupráci zemí Bengálského zálivu, Rada pro spolupráci arabských států v Zálivu a Jihoafrická celní unie

³⁰ Indie: Zahraničně-politická orientace. *Ministerstvo zahraničních věcí České republiky* [online]. 2015 [cit. 2015-04-24]. Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/asie/indie/politika/zahranicne_politicka_orientace.html

u pozdějších důvodů vzniku skupiny BRICS, i toto partnerství bylo vybudováno na podobných základech. Jedná se o regionální hegemony s aspiracemi na pozici globálních velmocí, u kterých dochází k výraznému mocenskému růstu a společnými silami chtějí dosáhnout reformace institucí globálního vládnutí a dále tak posílit svůj vliv na globální úrovni. Všechny tři země jsou zástupci tzv. Jihu a v rámci svých regionů jsou hlavními tahouny regionálních organizací. Částečně se tak profilují, i jakožto zástupci svých regionů na globální úrovni (Alden a Vieira, 2006:1078-1082). Tyto tři země také mají lepší vzájemné vztahy se Spojenými státy a Evropskou unií než mají Čína a Rusko. V roce 2003 při setkání G8 vzniká fórum Indie – Brazílie – Jihoafrická republika (IBSA), které je oficiálně představené mezinárodní komunitě při 58. setkání valného shromáždění OSN v září 2003 (Alden a Vieira, 2006:1088).

Toto uskupení se poté nejvýrazněji projevovalo při jednáních v rámci institucí globálního vládnutí, kde se snažily země dosáhnout jejich reformem a posílení jak vlastního postavení, tak obecně i ostatních rozvojových/rozvíjejících se zemí na úkor západních mocností. Za příklad takovéto aktivity může sloužit jednání v rámci kola WTO v Dauhá. Zde se tyto země snažily o odstranění vysokých netarifních překážek obchodu, kterých využívá mnoho rozvinutých zemí především země EU. Mezi další jejich aktivity byly požadavky na reformy Brettonwoodských institucí. Konkrétně se snaží o vyšší legitimitu Mezinárodního měnového fondu, která se odvíjí od systému kvót. Země IBSA chtějí, aby bylo v rámci IMF více zástupců rozvojového světa. Například prezident Světové banky byl vždy americký občan jmenovaný vládou USA, stejně jako výkonný ředitel Mezinárodního měnového fondu byl vždy Evropan. Legitimita těchto institucí by byla podle IBSA větší, pokud by tyto a jim podobné pozice byly více otevřené všem národům a byly též jimi voleny. Další aktivitou tohoto fóra byla snaha o reformy v rámci OSN, kde chtějí také získat silnější postavení rozvojových zemí, které tvoří v rámci OSN většinu (Flemes, 2009: 402-406).

2.3.7. Indie a Čína

Indicko-čínské vztahy mají za sebou dosti proměnný vývoj. Obě země spolu v padesátých letech navázaly diplomatické vztahy, avšak v roce 1962 došlo ke vzájemnému ozbrojenému konfliktu. Tento konflikt výrazně zasáhl vzájemné vztahy a k jejich restaurování dochází postupně až během osmdesátých let. V roce 1998 jsou vzájemné vztahy opět oslabeny z důvodu indických jaderných testů. Za důvod těchto testů Indie označila obavy ze svých dvou sousedů – Číny a Pákistánu, kteří jaderné zbraně taktéž vlastní. Až po roce 2000 dochází k sérii vzájemných smluv a dohod, kde se obě země snaží vzájemně utvrdit, že nejsou vzájemnou hrozbou pro toho druhého a postupně dochází k hospodářským a obchodním smlouvám.³¹ Toto sblížení těsně po indických jaderných testech bylo primárně motivováno rostoucím vzájemným obchodem a na něj navazující vzájemnou hospodářskou závislostí. K opravdovému výraznému posilování vzájemných vztahů poté dochází až na platformě skupiny BRICS. Přesto však mezi oběma zeměmi přetrvává výrazná rivalita. Ač už jde o vliv v Africe či Jihovýchodní Asii, oběma velmocím se vzájemně překrývají mnohé strategické regiony, kde se snaží posílit svůj vliv často právě na úkor toho druhého.

Přestože od roku 1962 nedošlo mezi oběma zeměmi k otevřenému konfliktu, mezi oběma národy lze stále cítit jistá míra nedůvěry a zvažování potenciálního rizika ze strany toho druhého. Mezi výrazné rozpory mezi oběma zeměmi patří také ideologická stránka. Indie poskytuje azyl hlavnímu představiteli Tibetu – Dalajlámovi, a mnoho dalších Tibetanů našlo v Indii své trvalé bydliště. Indie se také v mnoha svých regionech setkává s problémy v podobě Maoistických skupin, které jsou velmi pravděpodobně podporovány z Číny. Indie je značně liberální a otevřená země, co se týče svobody různých kultur a vyznání, což je také velký rozdíl v porovnání s komunistickým režimem Číny. Obě země našli prostor pro spolupráci v rámci skupiny BRICS, kde se společně vyhrazují vůči struktuře a organizaci globálního vládnutí a navenek mají i některé společné aspekty své zahraniční politiky vůči rozvojovým zemím. Hlavní stmelující prvky vzájemných vztahů jsou tedy neustále rostoucí vzájemný obchod a spolupráce na platformách BRICS, G20 apod. Spíše tak jde o primárně

---

³¹ India-China Bilateral Relations. *Ministry of external affairs* [online]. 2012, č. 1 [cit. 2015-04-24]. Dostupné z: <http://mea.gov.in/Portal/ForeignRelation/China-January-2012.pdf>

hospodářské, strategické partnerství. V současné době je Čína pro Indii také největší obchodní partner.³² Avšak ač obě země během posledních let výrazně vylepšují vzájemnou spolupráci, obchod mezi oběma zeměmi stále roste a spolupráce na platformě skupiny BRICS obě země vzájemně přibližuje, není příliš pravděpodobné, že by do budoucna mělo jít o opravdové spojení na všech frontách zahraniční politiky.

V rámci indicko-čínských bilaterálních vztahů přetrvává značná nejistota. Indie se stává důležitým strategickým partnerem pro mnoho zemí. Pro západní velmoci je vyšší spolupráce s Indií cesta jak vytvořit protiváhu k čínskému mocenskému nárůstu. A tohoto faktu je si Čína plně vědoma. Po roce 2000 sice dochází k postupnému zlepšování vzájemných vztahů, avšak tyto vztahy stále značně oscilují. Hlavními současnými spornými body jsou překrývající se sféry vlivu těchto velmocí. Nejvíce je tento aspekt cítit v Myanmaru či Nepálu, avšak tato rivalita lze odhalit i v Jihovýchodní Asii, Perském zálivu, Střední Asii či Africe. Do dnešního dne zůstává také sporná jejich vzájemná hranice, ač se toto téma obě země snaží nevztahovat do vzájemných dialogů. Čína také vždy podporovala Pákistán, což však v dnešní době již omezuje. Na druhou stranu trvalý azyl tibetských uprchlíků v Dharamsale je výrazný a trvalý aspekt ovlivňující vzájemné vztahy. Další velmi výrazný aspekt je vývoj jejich vztahů se třetím aktérem tj. Spojenými státy. Přestože se během Obamovy vlády značně zlepšily vztahy mezi USA a Čínou, pořád z existence tohoto strategického trojúhelníku může nejvíce těžit Indie, která si tak upevňuje svoji sílící pozici na poli globální velmocenské politiky (Malone a Mukherjee, 2010: 137-158).

2.4 BRICS

Po konci studené války došlo ke změně polaritě rozdělení moci ve světě. Jediná globální supervelmoc v té době byly Spojené státy. Po roce 2000 však dochází k přerodu z unipolárního na multipolární rozložení moci spojené s hospodářským a mocenským vzestupem dříve rozvojových zemí. Tyto země se vyznačují hospodářskou silou, která

---

³² India-China Bilateral Relations. *Ministry of external affairs* [online]. 2012, č. 1 [cit. 2015-04-24]. Dostupné z: <http://mea.gov.in/Portal/ForeignRelation/China-January-2012.pdf>

postupně kvantitativně překonává země Západní Evropy, a například Čína již postupně dohání i USA. Mezi nově se etabloujícími se globálními velmocemi můžeme za nejvýraznější označit členy skupiny BRICS.

Uskupení BRIC bylo poprvé popsáno v roce 2001 v článku Goldman Sachs nazvaném Building Better Global Economic BRICs. Jeho autor Jim O'Neil zde popisuje velký růst Brazílie, Ruska, Indie a Číny a pravděpodobnost, že tyto státy postupně přerostou velikost západních ekonomik. Zároveň jde o země s velkou populací bohatou zásobou nerostných surovin a z mnoha pohledů tedy jde o velmi výraznou sílu v novém multipolárním světě, jehož póly tyto země spoluutváří (O'Neill, 2001: 1-6). Země BRICS v dnešní době zastupují okolo 40% světové populace a téměř čtvrtinu světové ekonomiky (Carmona, 2014:37). Seskupení BRIC poté skutečně vzniká a v roce 2009, kdy se v ruském Jekatěrinburgu uskutečnil první summit těchto čtyř velmocí.

Do skupiny byla roku 2010 také přizvána Jihoafrická republika, což však může být spíše strategický tah Číny než o ekonomicky motivované spojení, jelikož Jihoafrická republika není podobně výrazným globálním ekonomickým hráčem jako zbytek skupiny. O zřejmý strategický tah jde i z důvodu, že skupina BRIC jeví velký zájem o rozvojové země a to především Afriku, kde chtějí zvýšit svůj vliv a více proniknout do tohoto kontinentu. Na druhou stranu je však volba Jihoafrické republiky i logickým tahem, jelikož jde stejně jako v případě ostatních členů a výraznou regionální velmoc, která se tak může profilovat jakožto mluvčí svého regionu na globální úrovni a Jihoafrická republika také měla v té době již navázány blízké vztahy s Indií a Brazílií. Zároveň přijetí afrického státu může navýšit důvěru ostatních afrických zemí v instituce skupiny BRICS.

2.4.1. Summity BRICS

Na prvním summitu skupiny BRIC v roce 2009 diskutovali nejvyšší zástupci těchto zemí o situaci globální ekonomiky a dalších naléhavých otázkách globálního vývoje. Hlavním tématem jejich summitu byla otázka ekonomické krize a otázka institucí globálního vládnutí. Státníci

se shodli, že s globální krizí by se, jakožto pro ně nejvýznamnější globální ekonomická instituce, měla zabývat skupina G20. V deklaraci prvního summitu země BRIC uvedly, že *„kladou důraz na ústřední roli, kterou hrají summity G20 při řešení finanční krize. Mají podpořit spolupráci, koordinaci politiky a politického dialogu, pokud jde o mezinárodní hospodářské a finanční záležitosti.“*³³ Tento bod je dalším důkazem snahy o reformaci globálního vlivu, v tomto případě snížení významu skupiny G7 na úkor právě G20, mezi jejíž členy patří i země BRICS. Dále deklarace obsahovala několik bodů, ve kterých se země zavazují ke kooperaci s ostatními státy a organizacemi, zabývajícími se otázkami světové ekonomiky a možnostmi překonat ekonomickou krizi. Ta byla pro růst této skupiny a mnoha dalších rozvíjejících se zemí zlomovým okamžikem, jelikož státy G7 na ni nedokázaly dostatečně pružně reagovat. Z toho lze vysledovat, že ekonomická krize byla jeden z významných příčin, proč se tito zástupci sešli a skupina reálně vznikla. A tak se globální krize stala jednak důvodem prvního summitu, tak i nástrojem zahraniční politiky zemí BRIC, jenž ji využili k možnosti snazšího dosažení svých cílů. *„Zavázali jsme se prosazovat reformu mezinárodních finančních institucí, tak, aby odrážely změny ve světové ekonomice. Rozvíjející se a rozvojové ekonomiky, musí mít silnější hlas a zastoupení v mezinárodních finančních institucích a jejich vedení by mělo být vybíráno na základě otevřeného, transparentního výběrového řízení. Věříme také, že existuje silná potřeba pro stabilní, předvídatelný a různorodější mezinárodní měnový systém.“*³⁴ Mezi další nejvýznamnější závěry prvního summitu můžeme zařadit několik dalších bodů. Země BRIC upozorňují na nedostatky v rámci nastavení mezinárodního obchodu a doufají, že WTO zlepší podmínky, například pro vývoz rozvojových zemí do zemí EU, pro které je typická velká míra protekcionismu (Strange, 2011:245-250). Dále země BRIC chtějí větší legitimitu institucí globálního vládnutí a staví se na stranu chudých a rozvojových zemí, které chtějí tímto více ochránit respektive zlepšit jejich situaci. Globální otázky chtějí řešit skrze multilaterální diskuzi na poli mezinárodních institucí, jež chtějí reformovat za cílem zvýšení jejich legitimacy a efektivity. Z této deklarace lze tedy vyčíst, že země BRIC využívají moment ekonomické krize ke

---

³³ First Summit. *BRICS* [online]. 2009 [cit. 2014-05-19]. Dostupné z: <http://www.brics5.co.za/about-brics/summit-declaration/first-summit/>

³⁴ First Summit. *BRICS* [online]. 2009 [cit. 2014-05-19]. Dostupné z: t: <http://www.brics5.co.za/about-brics/summit-declaration/first-summit/>

kritice podmínek v institucích globálního vládnutí a zakládají tak skupinu BRIC, jakožto společný nástroj zahraniční politiky ke změně globálních pořádků a zvýšení svého vlivu a moci na globální úrovni skrze instituce globálního vládnutí.³⁵ Na dalších summitech skupiny se tato společná priorita skupiny nadále potvrzuje, když se v deklaraci objevují zmínky o potřebě reform u WB či IMF. Za konkrétní body, jež deklarace uvádějí, jsou zvýšení legitimacy pomocí změn ve složení zaměstnanců a distribuci síly hlasu, kde by složení pracovníků i hlasovacích práv mělo více odpovídat globální struktuře a to směrem od zemí Evropy a USA k rozvojovým zemím a zemím BRICS. Mezi další významnou spolupráci skupiny patří akumulace rezerv a rovnováha veřejných dluhů a snaha vymanit se tak závislosti na Mezinárodním měnovém fondu.³⁶

Státy BRICS našly společné pole zájmů, díky kterému dochází k výraznému zlepšení vzájemných vztahů. Avšak některé ze závěrů společných summitů se mohou jevit značně idealizované. Není také příliš pravděpodobné, že se státy budou řídit nezávaznými závěry společných summitů, popřípadě, že se členové skupiny budou vzájemně tlačit do jejich plnění.³⁷ Závěry summitů jsou v mnoha bodech spíše vyjádřením ideálů v rámci dlouhodobého plánování, než že by se daly veškeré body brát za konkrétní společné kroky a plány v rámci krátko popřípadě středně dobé politiky všech členských zemí

2.4.2. Konkrétní kroky skupiny BRICS

Skupina BRICS tedy výrazně kritizuje stávající poměry současného systému institucí globálního vládnutí, v případě světové banky však našla alternativní možnost přístupu, a to vytvoření vlastní instituce. V závěru summitu v Durbanu (JAR), v roce 2013 BRICS je uvedeno, že jejich „*ministři financí prověřili proveditelnost a životaschopnost zřízení nové rozvojové banky pro mobilizaci zdrojů pro projekty v oblasti infrastruktury a udržitelného*

---

³⁵ First Summit. *BRICS* [online]. 2009 [cit. 2014-05-19]. Dostupné

z: <http://www.brics5.co.za/about-brics/summit-declaration/first-summit/>

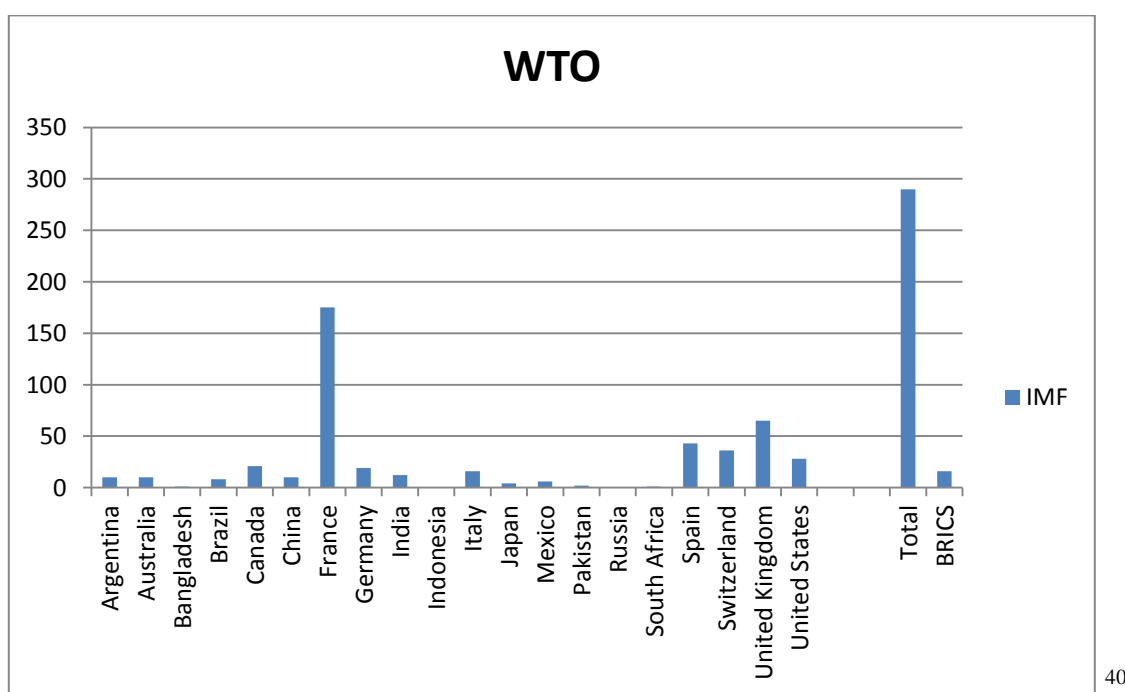
³⁶ Fifth Summit. *BRICS*. [online]. 2013 [cit. 2015-04-26]. Dostupné

z: <http://www.brics5.co.za/about-brics/summit-declaration/fifth-summit/>

³⁷ Jako takový příklad může sloužit ochrana lidských práv či životního prostředí

rozvoje v BRICS a dalších rozvíjejících se a rozvojových zemí, která by měla doplnit stávající úsilí multilaterálních a regionálních finančních institucí pro globální růst a rozvoj.“³⁸ Na dalším summitu v Brazílské Fortaleze došlo k potvrzení vzniku banky BRICS a společného rezervního fondu (Carmona, 2014:38).³⁹ V ostatních Bretonwoodských institucích žádají více demokratický a transparentní rozhodovací proces, kvalitnější právní základ, posílení kvality řízení a změny v národnostní rozdělení pracovníků těchto institucí podle celosvětového hospodářského a demografického poměru. Tento nepoměr lze vidět na následujících grafech.

Příloha 1: Rozložení administrativy WTO podle národnostního klíče (graf)

První graf ukazuje množství zástupců vybraných zemí a poměr zastoupení BRICS vůči ostatním zemí v rámci WTO a druhý v rámci IMF. Vybrané země jsou buď vlivní zástupci Severu anebo zástupci Jihu s početnou populací. U obou případů lze vysledovat výraznou

³⁸ Fifth Summit. *BRICS*. [online]. 2013 [cit. 2015-04-26]. Dostupné

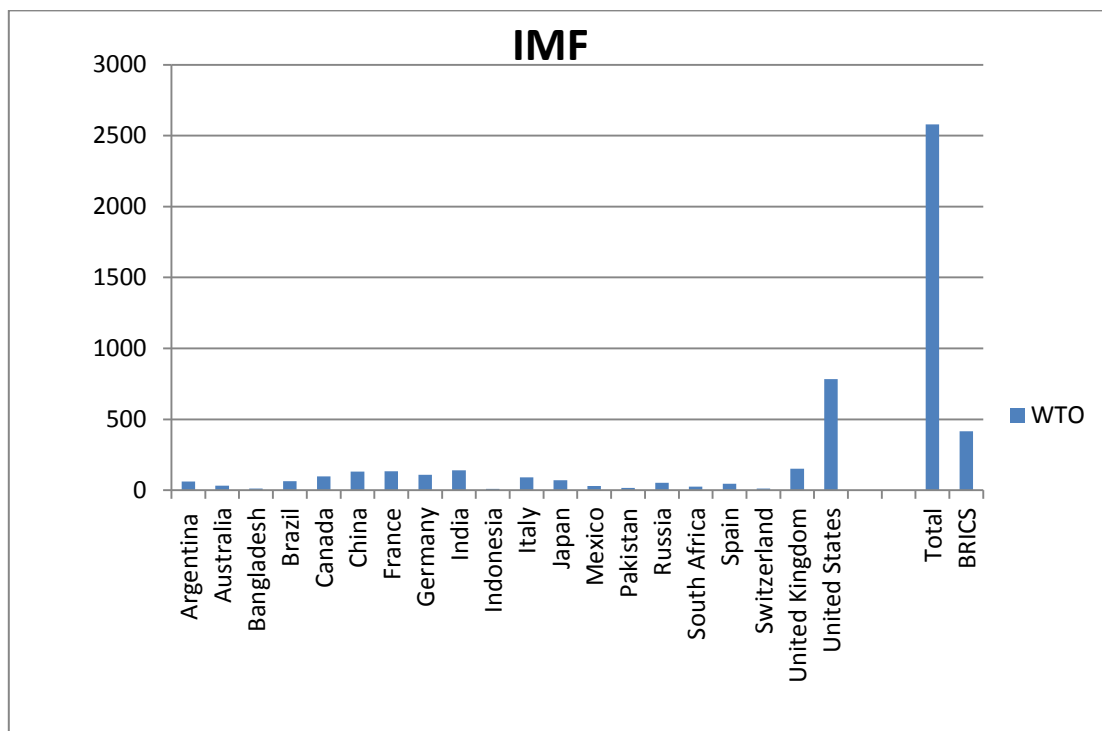
z: <http://www.brics5.co.za/about-brics/summit-declaration/fifth-summit/>

³⁹ Oficiální názvy v angličtině jsou the New Development Bank (NDB) a the Contingent Reserve Arrangement (CRA)

⁴⁰ Overview of the WTO Secretariat. *World Trade Organization* [online]. 2014 [cit. 2014-05-29]. Dostupné z: http://www.wto.org/english/thewto_e/secre_e/intro_e.htm

převahu zemí Severní Ameriky a Evropy. U WTO jsou v absolutním nepoměru například Francie či Švýcarsko vůči zemím jako například Indonésie či Rusko. U druhého případu je zase vidět absolutní převaha zaměstnanců z USA.

Příloha 2: Rozložení administrativy IMF podle národnostního klíče (graf)

41

2.4.3. Instituce globálního vládnutí

Během několika posledních dekad došlo k růstu dříve rozvojových zemí, které ekonomicky dohánějí a předhánějí západní velmoci a navíc také díky jejich velkému zalidnění rapidně pozměnily mocenské rozložení na globální úrovni. Současný systém institucí globálního vládnutí vznikl po druhé světové válce a byl zřízen vítěznými mocnostmi po druhé světové válce. Tehdejší svět se však diametrálně lišil od světa současného. Tento fakt lze vidět například na vývoji OSN. Při jeho založení podepsalo Chartu OSN padesát

⁴¹ Diversity & Inclusion: Annual Report. *International Monetary Fund* [online]. 2014 [cit. 2015-04-26]. Dostupné z: <http://www.imf.org/external/np/div/2014/index.pdf>

států.⁴² Od té doby však ve světě došlo k procesu dekolonizace a u mnoha rozvojových zemí došlo k výraznému nárůstu populace v porovnání se západními zeměmi. Dnes má OSN 193 členů. Systém institucí globálního vládnutí tak neodpovídá ani populačně ani hospodářsky struktuře současného světa.⁴³

Instituce globálního vládnutí jako například WTO, UN, IMF či WB zahrnují ve svých strukturách hlasovací klíče, které neodpovídají hospodářské síle jednotlivých zemí, popřípadě jsou tyto poměry obcházeny ve prospěch západních demokracií, čímž znepokojují mnohé rozvojové a rozvíjející se země. Tudíž se nabízí možnost jejich efektivnějších reforem, na nichž by se shodla většina současných členů, která je tvořena právě rozvojovými zeměmi. Další možnou alternativu v dnešní době již ukázaly země BRICS. Tou je zakládání duplicitních institucí, které budou fungovat podle jiných pravidel, a které tak mohou více vyhovovat nespokojeným členům, kteří by se mohli vymanit z nutnosti účastnit se chodu a dodržování podmínek institucí stávajících. Jako takovýto příklad může sloužit rozvojová banka a společný rezervní fond BRICS.⁴⁴ Během posledních let jsme sice svědky některých reforem Brettonwoodských institucí, ale nakolik budou efektivní popřípadě, nakolik uspokojí rozvojové země a země BRICS především, je otázka. Většinou tyto změny jsou spíše kosmetické a zůstává výrazná převaha západních demokracií nad rozvojovými zeměmi. Jako příklad mohou sloužit reformy IMF. Přestože zde došlo k navýšení podílů u zemí BRICS, poměry těchto zemí stále nedosahují těch, které mají ekonomicky podobně silné země jako Japonsko, Německo či Velká Británie.⁴⁵

---

⁴² Mnoho tehdejších států nejsou zakladatelské země, avšak díky procesům, jako byla dekolonizace, se počet států na světě od roku 1945 více než zdvojnásobil

⁴³ Členské státy Valné shromáždění. *Informační centrum OSN v Praze* [online]. 2015 [cit. 2015-04-26]. Dostupné z: <http://www.osn.cz/system-osn/clenske-staty/?i=199>

⁴⁴ Agreement on the New Development Bank – Fortaleza, July 15. *VI BRICS Summit* [online]. 2014 [cit. 2015-04-26]. Dostupné z: <http://brics6.itamaraty.gov.br/media2/press-releases/219-agreement-on-the-new-development-bank-fortaleza-july-15>

⁴⁵ Reform of Quota and Voice in the International Monetary Fund - Report of the Executive Board to the Board of Governors. In: *INTERNATIONAL MONETARY FUND* [online]. 2008, s. 13 [cit. 2015-04-26]. Dostupné z: <http://www.imf.org/external/np/pp/eng/2008/032108.pdf>

2.4.4. Legitimita rozhodovacích procesů institucí globálního vládnutí

Jak vytvořit dostatečně legitimní instituci globálního vládnutí je jednou z nejdůležitějších politologických otázek současnosti (Moravcsik, 2004:336). Pro tyto instituce by bylo velmi komplikované, aby jejich zaměstnanci byli nějakým způsobem voleni. Jednak vzhledem k faktu, že jde o úředníky a nikoliv politiky a jednak jelikož by případné světové volby do globálních institucí kvůli své komplikovanosti těžko přinesly další kýžený efekt. Tyto pozice jsou tedy naplňovány dle výběru jednotlivých států na základě klíče, který se liší u každé organizace. Země BRICS chtějí v těchto institucích zvýšit svůj vliv, a vyšší legitimitou zde vidí více proporční rozložení, které by lépe odpovídalo globální realitě. Pro analýzu legitimacy rozhodovacího procesu v rámci institucí globálního vládnutí bychom také potřebovali analyzovat, zda je zaručena transparentnost rozhodovacích procesů, kdo je oprávněn činit rozhodnutí a jaké je složení jednotlivých zástupců v rozhodovacím procesu (Scholte, 2011:110-120).

To předpokládá, že všichni aktéři jsou dostatečně informováni a jsou tak plně schopni ukázat své postoje a začlenit se plně do rozhodovacího procesu, a poté adekvátně projevit své stanoviska či hlasovat (Take, 2012: 225). Transparentnost znamená neomezený a včasný přístup příslušných zúčastněných stran ke všem dostupným informacím za rozumnou cenu (Keohane, 2011:102).

A samozřejmě nejdůležitějším bodem je rozdělení hlasovací síly na základě klíče, který by dostatečně korespondoval s globální strukturou. Přesné definování takového klíče je však jistě značně složitou a komplexní otázkou. Na rozdíl od současných klíčů se však z pohledu nově se etablujících globálních velmocí nabízí otázka začlenění populačního aspektu, popř. vyšší zdůraznění ekonomického, což by těmto zemím mělo výrazně prospět. Tím, že by se značně vylepšilo jejich postavení v nich, by země BRICS dosáhly spokojenosti s těmito institucemi, popřípadě by tím mohla být ukončena jejich snaha o získání lepšího postavení v nich či vytváření duplicitních institucí. Skrze vyšší legitimitu by však postupně mohly instituce globálního vládnutí zaznamenávat i rostoucí moc. Někteří politici a vědci se však obávají, že nárůst demokratičnosti a s tím spojená možná rostoucí moc institucí globálního vládnutí by mohly vést k ohrožení národní suverenity (Take, 2012:221). Státy jsou totiž často

různými nástroji nuceny, aby se stali členy těchto institucí, jelikož případné nečlenství by pro ně mělo horší výsledky než členství. Státy se pak účastní jejich rozhodovacích procesů a následné rozhodnutí mohou pro ně být kvůli tomu závazná.

Jak je uvedeno výše, země BRICS se výrazně vymezují proti rozložení moci v rámci institucí globálního vládnutí. Jakožto příklad nepoměrného rozložení moci může posloužit příklad IMF. V tom v současné době platí následující klíč rozdělení síly hlasu, popřípadě kvóta, která se skládá z několika částí. HDP tvoří 50 procent, hospodářská otevřenost 30 procent, hospodářská variabilita 15 procent, a množství devizových rezerv 5 procent. Pro tento účel se za HDP bere směs složená z 60 procent celkovou hodnotou HDP, a ze 40 procent HDP založeného na tržních směnných kurzech. Vzorec obsahuje také "kompresní faktor", který snižuje rozptyl ve vypočítaných podílech kvót mezi členy. Jde o příklad klíče, který znatelně nahrává západním demokraciím. V rámci IMF pak Spojené státy mají v podstatě právo veta, jelikož jakákoliv dohoda musí být podpořena nejméně 85% a Spojené státy mají více jak 16% podíl síly hlasu.⁴⁶ Hlasy volající po změně institucí globálního vládnutí sílí především po konci studené války, avšak byly slyšet i během ní. Jeden z nejmóraznějších takových to projevů byla studie komise Jihu. Tato komise zastupovala Hnutí nezávislých zemí a ve své studii z roku 1988 volala po reformách rady bezpečnosti a Brettonwoodských institucí tak, aby lépe reflektovaly zájmy rozvojového světa.⁴⁷

2.4.5. Problémy v rámci spolupráce BRICS

Jak je vidět na předchozí části této práce, sdružení BRICS slučuje nejmóraznějši rozvíjející se státy nespokojené se současnými světovými pořádky, a které se aktivně snaží o jejich změnu. Díky této skupině došlo také mezi členskými státy ke sblížení a ke snížení vzájemným neshod a sporů. Jde tedy o multilaterální strategické a hospodářské partnerství.

---

⁴⁶ IMF Executive Board Approves Major Overhaul of Quotas and Governance. *International Monetary Fund* [online]. 2010 [cit. 2015-05-02]. Dostupné

z: <http://www.imf.org/external/np/sec/pr/2010/pr10418.htm>

⁴⁷ 14 South Commission, *The Challenge of the South: The Report of the South Commission*, Oxford: Oxford University Press, 1990. http://www.southcentre.int/wp-content/uploads/2013/02/The-Challenge-to-the-South_EN.pdf

Mezi členy však z (nejen) historického hlediska zůstávají některé rozdílné aspekty jejich zahraniční politiky, které mohou do budoucna zabránit vyšší míře vzájemné spolupráce. Výše zmíněné aspekty jsou rozhodně kladnými aspekty, které mluví pro možnost rozšíření vzájemné spolupráce, avšak ta má také své značné omezení. Na vývoji vzájemných vztahů Indie a Číny je vidět, že mezi oběma zeměmi stále panuje jistá nevraživost. Dalším možným blokem v dalším sblížení celé skupiny jakožto celku je Rusko. Bývalá světová supervelmoc je výrazně odlišná ve své ekonomické struktuře, historii i současném stupni rozvoje. BICS země jsou rozvojové popř. rozvíjící se země, které nyní zažívají rychlý rozvoj, zatímco Rusko je již velmoc, která se zotavuje z rozpadu Sovětského svazu. Ruský hospodářský růst je výrazně spojen s exportem ropy a zemního plynu, kde růst cen těchto komodit zajišťuje Rusku příjmy, ale také svazuje Rusko značnou míru hospodářské závislosti na Evropě, která je hlavním odběratelem ruských komodit. Dlouhodobá nevraživost mezi Evropou⁴⁸ a Ruskem ale činí tyto zisky poměrně nejisté. Jakékoli další zhoršení stávajících vztahů může vyústit do dalších hospodářských zásahů Evropy proti Rusku, čímž by se mohl snížit růst ruské ekonomiky. Jak ukazuje současná krize na Ukrajině, Vladimir Putin je schopen výrazně radikálních kroků na podporu své zahraniční politiky. Při porovnání zemí BICS a Ruska zjistíme výrazné rozdíly v hospodářské struktuře a mnohé tendence ruské zahraniční politiky, které také nejsou v souladu s politikou skupiny BRICS a se závěry jejich společných summitů. Skupina BRICS například vyzývá k potřebě zajistit bezpečnost státní suverenity, země se často vyjadřují proti zásahu NATO, OSN či EU v zahraničí. Obávají se, že mnohé mezinárodní organizace a instituce postupně získávají právo zasahovat do vnitřních záležitostí států, které by podle nich měly patřit pouze do pravomoci či vnitřní politiky jednotlivých zemí. Společnou jednotu však výrazně narušuje právě Rusko svými vojenskými zásahy v jiných zemích. Dá se říci, že mnohé jiné země se pro členství v této skupině svou strukturou a pozicí v mezinárodních vztazích hodí výrazně více než Rusko.⁴⁹

---

⁴⁸ Evropa ve smyslu Evropské demokratické země

⁴⁹ Indonésie, Mexiko, Saudská Arábie či Turecko mohou být profilově podobnější členům BICS než Rusko.

2.4.6. Shrnutí BRICS

Vznik skupiny odpovídá vypuknutí finanční krize v roce 2008 a skupina se tedy snažila využít tuto situaci ke zlepšení svého postavení a chtěla dosáhnout reformem institucí globálního vládnutí. Finanční krize tak hraje klíčovou roli pro skupinu BRICS, a jelikož krize zasáhla nejvíce západní ekonomiky, umožnila zemím BRICS dosažení ještě rychlejšího hospodářského růstu v porovnání se západními zeměmi. Skupina si výrazně zakládá na světové multipolaritě a multilaterálnosti. Na druhou stranu skupina BRICS funguje na poměrně křehkých základech a hlavní silou, která drží skupinu pohromadě, je jejich kontrapozice k aktuálnímu fungování institucí globálního vládnutí. V případě, že by došlo k dostatečně silné reformaci těchto institucí, by tak skupina mohla ztratit hlavní hnací motor. Mohlo by tak dojít k odchodu některých členů, popřípadě příchodu nových. Mezi členy však dochází stále k bližší a bližší spolupráce a ke stírání potenciálních ohnisek sporu, takže je pravděpodobné, že skupina najde společné zájmy a důvody k další kooperaci i po případných reformách globálního vládnutí, které by změnili rozložení sil ve více odpovídající současné světové struktuře. Dnešní legitimita těchto institucí je poměrně nízká a neadekvátní k současnému rozložení ekonomických sil a populace ve světě, a proto je vhodné, aby západní země snížily své úsilí udržet svou nadřazenou pozici v rámci těchto institucí a umožnily rozvojovým zemím dosáhnout adekvátních pozic v těchto institucích. Bylo by to dalším krokem k více multipolárnímu světu, ve kterém se dnes nacházíme a budeme nacházet i v budoucnu. Vhodné reformy by umožnily lepší podmínky pro vzájemné vyjednávání, mohlo by dojít ke zkvalitnění mezinárodních vztahů a stabilizaci systému globálního vládnutí. Ten by proto měl být flexibilnější a více odpovídat realitě.

2.4.7. Indie a BRICS

Indie se snaží vylepšit své postavení v mezinárodních vztazích tak, aby více odpovídalo její populaci či ekonomické síle. Ráda by dosáhla odpovídající síly hlasu v institucích

globálního vládnutí a chtěla by získat místo stálého člena rady bezpečnosti. Do karet jí v tomto hraje jednak spolupráce v rámci skupiny BRICS, dobré vztahy s rozvojovými zeměmi, ale i velmi kladné vztahy s USA i s EU⁵⁰. Co se týče postavení Indie v rámci mezinárodních vztahů, tak ač Indii zřejmě chybí jasnější a hlubší koncept budoucích plánů, nachází se v poměrně dobré pozici, takže tato absence nikterak nebrání v jejím dalším mocenském růstu. Díky mnoha faktům je Indie výborný bilaterální i multilaterální partner pro téměř všechny světové aktéry. Indie je největší světovou demokracií, což je významným plusem pro vztahy se západními zeměmi a s nezápadními velmocemi se Indie sbližuje na úrovni různých mezinárodních režimů a organizací. Nejčastější je však navazování bilaterálních vztahů dohodami a smlouvami s jednotlivými zeměmi. Na poli teoretického velmocenského soupeření je pro Indii významná pozice v potenciálním trojúhelníku mezi USA a Čínou. Již delší čas vztahy mezi USA a Indií vzkvétají. USA nevidí v Indii nepřítele, a spíše se snaží o větší míru sblížení a využití Indie pro balancování vlivu Číny, jak na regionální, tak primárně na globální úrovni. Indie sama má s Čínou hodně potenciálních oblastí, kde dochází k soupeření a proto jí tako zvyšující spolupráce s USA velmi vyhovuje (Novotný a Savovová, 2011:12-18). Pozice Indie, jakožto prostředního článku ve strategickém trojúhelníku USA - Indie – Čína, je jasně viditelná. Již indický premiér Néhrú kdysi prohlásil, že na globální úrovni je Indie jakýmsi „mostem“ mezi Východem a Západem (Bandyopadhyaya).⁵¹ V dnešní době, v rámci skupiny BRICS, je jednoznačně mocensky nejsilnějším členem Čína, avšak u Indie se dá vyzorovat rostoucí snaha o posílení vlastní pozice a skrze snahu o multilaterální politiku se snaží v některých věcech postupně Číně konkurovat. Ve skupině mají k sobě nejbližší Indie s Brazílií a případně i Jihoafrickou republikou. A přestože zatím Čína platí za pomyslného bankéře skupiny, jelikož hradí mnohem větší položky ve výdajích než ostatní státy, právě strategické partnerství IBSA může do budoucna strukturu vztahů ve skupině BRICS zamíchat. Na druhou stranu Indie s Čínou spolu sdílí spoustu cílů své zahraniční politiky, především co se týče reformy institucí globálního vládnutí, a proto výrazně těží ze vzájemné spolupráce. Ta zároveň roste i se všemi ostatními nejvýznamnějšími aktéry na poli globální politiky.

---

⁵⁰ lepší než např. Rusko či Čína

⁵¹ in (Novotný a Savovová, 2011:8)

Závěr

Cílem této diplomové práce bylo zjistit, jak se vyvíjelo indické postavení v rámci mezinárodních vztahů. K tomu se vztahovaly hlavní vlivy, konkrétně hospodářský vývoj, vývoj zahraničních vztahů, společné aktivity skupiny BRICS a jejich snaha o reformy institucí globálního vládnutí. Práce byla rozdělena do čtyř hlavních částí. První částí bylo vysvětlení teoretického rámce práce a nejvýznamnějších teorií mezinárodních vztahů souvisejících s touto studií. Další tři části patří do praktické poloviny práce.

Teoretická část objasňuje použití neorealistického paradigmatu k této studii. Neorealistický přístup je nejvhodnější metoda k posuzování indického mocenského vývoje, čímž se nejvíce zabývají realistické teorie, a konkrétně neorealismus byl zvolen, jelikož indický mocenský nárůst je především spojen s výrazným hospodářským růstem a zlepšováním zahraničních vztahů. Teoretická část dále popisuje teorii vzájemné závislosti a proces globalizace, což jsou velmi výrazné a typické jevy, ke kterým v dnešní době v rámci mezinárodních ekonomických vztahů dochází a které značně ovlivňují, až determinují jejich povahu. Vysvětlení těchto teorií je tedy přínosné pro vytvoření obrazu, ve kterém je tvořena indická zahraniční politika. Další teorie patří k tématu velmocenské politiky. Je zde vysvětlena teorie polarizace a některé její konkrétní případy, které jsou často aplikovanými teoriemi na vývoj mezinárodních vztahů od konce studené války. Zbylé teorie se týkají pojmů globální velmoci, supervelmoci a globálního vládnutí, jimiž se tato práce zabývá a je nutné se jimi v teoretické části zabývat.

Praktická část je rozdělena na vývoj indických zahraničních vztahů, hospodářský vývoj Indie, skupinu BRICS a jejím snahám a reformy institucí globálního vládnutí. Těchto jednotlivých částí se poté týkají i výzkumné otázky.

První výzkumnou otázkou v této studii bylo zjistit, nakolik postavení Indie v mezinárodních vztazích ovlivnily hospodářské reformy z devadesátých let a zda jsou tou nejvýznamnější příčinou k indickému hospodářskému růstu.

Hypotézou k první výzkumné otázce bylo, že tyto reformy jsou nejzásadnější příčinou indického ekonomického růstu, avšak při podrobnější analýze půjdou vysledovat i další vlivy. Z této studia vyplývá, že pro vývoj postavení Indie v mezinárodních vztazích opravdu hrály

nejdůležitější roli hospodářské reformy. Z nich ty nejvýznamnější spadají do období devadesátých let. Avšak jistá míra liberalizace zahraničního obchodu se dá vysledovat i do osmdesátých let, a na druhou stranu, k dalším postupným reformním krokům a implementaci hospodářských reforem dochází i po roce 2000. Tyto reformy otevřely Indii světu a umožnily tak navázání lepších vztahů s ostatními světovými aktéry. Indický trh od té doby výrazně roste a spolu s tím roste i zájem ostatních aktérů o něj a z toho vycházející posilování a zlepšování indických zahraničních vztahů. Tento proces umožnil Indii zastávat v mezinárodních vztazích roli, která více vypovídá velikosti a celkové síle země. A ačkoliv země zažívá stálý vysoký hospodářský růst, lze nalézt mnohé nedostatky v implementaci hospodářských reforem, jako je například proces privatizace, které Indii brání v dosažení ještě vyššího hospodářského a mocenského růstu.

Mou druhou výzkumnou otázkou v této části bylo objasnit primární cíle indické zahraniční politiky. Hypotézou pro tuto otázku bylo, že primárním cílem indické politiky je bezpochyby posílení své pozice v rámci mezinárodních vztahů a zajištění své bezpečnosti. Vedle těchto základních aspektů je však jedním z nejvýraznějších rysů indické zahraniční politiky snaha o reformaci institucí globálního vládnutí, díky které by Indie mohla posílení své pozice dosáhnout. Při studiu cílů indické zahraniční politiky se potvrdil celkově realistický přístup Indie k její zahraniční politice. Indie se snaží posílit svou pozici, navýšit svůj vliv a moc na regionální a globální úrovni a zajistit svou národní bezpečnost. V rámci těchto snah je pro Indii velmi výrazným aspektem vlastnictví jaderných zbraní, vzhledem k regionu Jižní Asie, kde se vyskytují i jiné jaderné velmoci. Celkově je však zahraniční politika Indie spíše opatrná. Zlepšuje vztahy s ostatními státy a regiony jak na bilaterální tak i na multilaterální úrovni, a dosahuje tak neustále se lepšícího postavení. Hlavní jsou pro tuto činnost ekonomické nástroje, jelikož se Indie díky svému vysokému hospodářskému růstu stala jednou z ekonomicky nejsilnějších zemí světa a v této statistice bude pravděpodobně i nadále stoupat.

Na to navazuje poslední část práce, jejímž cílem bylo zjistit, jaké je indické globální postavení a nakolik se toto postavení může nadále zlepšovat díky spolupráci v rámci BRICS v porovnání s jinými nejvýznamnějšími globálními aktéry. Hypotézou k této výzkumné otázce bylo, že spolupráce v rámci BRICS je v současné době tím významnějším nástrojem

indické zahraniční politiky, avšak velký vliv má taky indická vnitropolitická struktura. Od zásadního obratu v zahraniční politice, kterému došlo na přelomu osmdesátých a devadesátých let, se indické postavení neustále zlepšuje. Do dnešního dne navázala strategickou spolupráci se všemi výraznými globálními aktéry. Indie jakožto demokratická země má lepší předpoklady k navázání blízkých vztahů. Například se Spojenými státy či Evropskou unií jí mimo jiné pomáhá, že se jedná o liberální demokratickou zemi, jejíž většina obyvatel mluví anglicky, což jí dává výhodu oproti jiným zemím. Spojené státy navíc vidí v Indii strategického spojence, s jehož pomocí by mohly oslabit rostoucí vliv Číny v oblasti Asie i Afriky. S rozvojovými a rozvíjejícími se zeměmi má zase mnoho společného a jak tato studie ukázala, výrazným stmelovacím bodem zde je společná snaha o reformy institucí globálního vládnutí, díky čemuž navázala skvělé vztahy s Jihoafrickou republikou a Brazílií a následně na tomto základu byla vytvořena i skupina BRICS. Hypotéza, že tedy partnerství BRICS je pro Indii výrazným a přínosným nástrojem k dosažení cílů její zahraniční politiky tedy platí, avšak získání silnější pozice v institucích globálního vládnutí je pouze jeden aspekt indické zahraniční politiky, pro kterou jsou neméně významné i například vztahy s USA či zeměmi Jihovýchodní Asie.

Během posledních několika dekad Indie zaznamenala Indie výrazný ekonomický růst. Při studiu jejího vývoje se ukázalo, že byl spuštěn postupnou liberalizací obchodu během osmdesátých let, avšak zásadní obrat pro celou indickou ekonomiku znamenaly reformy z devadesátých let. Přestože implementace mnohých z nich měla delší trvání, tyto postupné reformní kroky odbourávají limity a překážky, které dříve Indii bránily ve větším hospodářském růstu. U země se 1,2 mld. obyvatel, dostatečnými zásobami surovin apod., se dá očekávat, že při fungování tržních institucí a při otevřeném liberálním hospodářství se bude jednat o jednu z největších ekonomik a jeden z nejrozsáhlejších obchodních trhů světa. Na hospodářský růst se dále pojí další aspekty zahraniční politiky a Indie se tak dostala na pozici jedné z nejvýraznějších světových velmocí.

Přestože se Indie již tedy etablovala na pozici světové velmoci a její potenciál pro další růst je i nadále vysoký, jsou zde stále jisté překážky pro to, aby se stala velmocí podobně silnou, jako jsou např. USA nebo Čína. Jednou z překážek je její geopoliticky méně výhodná poloha, struktura domácí ekonomiky, která je stále příliš zaměřená na agrární sektor a mnohé

další vnitropolitické problémy, jako chudoba, negramotnost či složitost koaličního systému. Na poli velmocenské politiky může být výraznou překážkou vzájemné soupeření s Čínou, které v případě, pro Indii pozitivní, změny institucí globálního vládnutí, by mohlo nadále bránit Indii větší expanzi a vlivu na mnohé světové trhy. Je však nanejvýš pravděpodobné, že si Indie ještě více rozšíří vzájemnou obchodní výměnu a ekonomickou provázanost prakticky se všemi světovými regiony a díky své velké produkci a levné pracovní síle nebude mít problémy se svým tak významným exportem. Dnešní Indie je stabilní, otevřená země a státy se nebojí s ní navázat bližší vztahy. Svou zahraniční politikou a využíváním svých „Smart Powers“ si tuto pozici upevňuje a rok od roku se stává významnějším partnerem pro ostatní světové velmoci. Díky výborným strategickým partnerstvím jak se státy BRICS, tak i s USA, EU, zeměmi ASEAN či Japonskem má jednu z nejideálnějších pozic pro svůj další růst svého mocenského vlivu. Indie má zároveň i skvělý předpoklad do budoucna obsadit v rámci velmocenských vztahů podobně silnou pozici jako má dnes Čína a stát se jednou ze světových hospodářských supervelmocí.

Summary

The aim of this thesis was to determine development of India's position in international relations. Major influences to this change were economic development, development of foreign relations, activities of BRICS and their effort to reform the institutions of global governance. The work was divided into four main parts. The first part was theoretical framework explaining the work and the most important theories of international relations related to this study. The next three sections belong to the practical part of work.

The theoretical part explains the use of the neorealist paradigm for this study. Then there are explained some theories that are important to this study. Namely they are theory of interdependence and globalization, polarity theory and some of its specific cases, that are often applied to the development of international relations since the Cold War. The remaining theories are related to the concepts of global power, superpower and global governance.

The practical part is divided on the development of Indian foreign relations, economic development of India, BRICS group and its efforts to reform the institutions of global governance. These individual parts are divided this way to solve the research questions. First part explains the importance of economic reforms for Indian development and also it shows some of its weaknesses. Second part explains the major aspects of India's foreign policy. Namely they are the effort to strengthen its position, increase their influence and power on the regional and global levels and to ensure their national security. Overall India is improving relations with other countries and regions, both at bilateral and at multilateral level. The main instruments of this activity are economic instruments and because of India's high economic growth, country has become one of the economically strongest countries in the world. Third part shows how BRICS partnership is significant and beneficial tool to achieve India's objectives of its foreign policy, but gaining a stronger position in the institutions of global governance is only one aspect of Indian foreign policy. So the BRICS partnership is very important, equally important could some other partnerships too, for example the relations with the US and countries in Southeast Asia.

Zdroje

Literatura

Adelman, Jonathan. China's Long Road to Superpower Status. *U.S. News & World Report* [online]. 2014 [cit. 2015-04-26]. Dostupné z: <http://www.usnews.com/opinion/blogs/world-report/2014/11/10/china-is-not-the-next-global-superpower>

Agarwal, Manmohan a John Whalley. *The 1991 Reforms, Indian Economic Growth and Social Progress*. Cambridge, 2013. Working paper. NATIONAL BUREAU OF ECONOMIC RESEARCH. Dostupné z: <http://www.nber.org/papers/w19024.pdf>

Ahluwalia, Montek S. Economic Reforms in India Since 1991: Has Gradualism Worked?. *Planning Commission: Government of India* [online]. 2008, č. 1 [cit. 2015-04-07]. DOI: 10.1257/089533002760278721. Dostupné z: <http://planningcommission.nic.in/aboutus/speech/spemsa/msa008.pdf>

Al-Rodhan Nayef R.F.a Gérard Stoudmann. Definitions of Globalization: A Comprehensive Overview and a Proposed Definition. *Geneva Centre for Security Policy: Program on the Geopolitical Implications of Globalization and Transnational Security* [online]. 2006, č. 1, s. 7 [cit. 2015-04-27]. Dostupné z: https://www.academia.edu/2969717/Definitions_of_Globalization_A_Comprehensive_Overview_and_a_Proposed_Definition-The_International_Relations_and_Security_Network_ETH_Zurich_June_19_2006

Alden, Chris a Marco Antonio Vieira. The New Diplomacy of the South: South Africa, Brazil, India and trilateralism. *Third World Quarterly* [online]. 2006, č. 7, s. 1077-1095 [cit. 2015-04-25]. DOI: 10.1080/01436590500235678. Dostupné z: <http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/01436590500235678>

Ali, Ershad a Dayal K. Talukder. Preferential Trade among the SAARC Countries: Prospects and Challenges of Regional Integration in South Asia. *Journal of Administration & Governance* [online]. 2009, č. 1, s. 47-59 [cit. 2015-04-24]. Dostupné z: <http://joaag.com/uploads/5 - 4 1 AliFinal.pdf>

Allen, David. The EU and India: Strategic partners but not a strategic partnership. *UACES 42nd Annual Conference* [online]. 2012, č. 1 [cit. 2015-04-15]. Dostupné z: <http://www.uaces.org/documents/papers/1201/allen.pdf> 11-15

Alt James E., Calvert Randall L. and Humes Brian D. *The American Political Science Review* Vol. 82, No. 2 (Jun., 1988), pp. 445-466
Dostupné z: http://www.jstor.org/stable/1957395?seq=2#page_scan_tab_contents

Ayoob, Mohammed. India as Regional Hegemon: External Opportunities and Internal Constraints. *International Journal* [online]. 1991, č. 3, s. 420-448 [cit. 2015-05-02]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/40202897>

Baldwin, David A. Power and International Relations. In: *Handbook of International Realitions* [online]. 2013 [cit. 2015-05-04]. ISBN 978-1-84920-150-6. Dostupné z: [http://www.princeton.edu/~dbaldwin/selected%20articles/Baldwin%20\(2012\)%20Power%20and%20International%20Relations.pdf](http://www.princeton.edu/~dbaldwin/selected%20articles/Baldwin%20(2012)%20Power%20and%20International%20Relations.pdf)

Bandyopadhyaya J., *The Making of India's Foreign Policy*. New Delhi: Allied Publishers, 1970,
<http://www.jstor.org/discover/10.2307/41854490?uid=17945&uid=3737856&uid=17944&uid=2&uid=3&uid=5910040&uid=67&uid=62&uid=5910232&sid=21106685322523>

In Novotný a Savovová (2010:8)

Belle, Marie. Future of the BRICs. In: *Franklin Business & Law Journal* [online]. 2011 [cit. 2014-05-19]. Dostupné z:

<http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&profile=ehost&scope=site&authtype=crawler&jrnl=2153165X&AN=72444994&h=y%2Bleujb%2BE27qAc8R1vp9bZHMvMn602LvtZLBUl2PaUBaRsHWz8dr5ENuVHYRT2iLiU1jyq1982lL3bo6Clqaw%3D%3D&crl=f>

Brzezinski, Zbigniew. 1997. *The Grand Chessboard: American Primacy and Its Geostategic Imperatives*[online]. [cit. 2015-05-12]. ISBN 0-465-02725-3. Dostupné z:

http://www.takeoverworld.info/Grand_Chessboard.pdf

Carmona, Ronaldo. The Ascension of BRICS. *The Return of Geopolitics* [online]. 2014, č. 6 [cit. 2015-04-26]. Dostupné z: <http://seer.ufrgs.br/index.php/austral/article/download/51286/33165>.

Cerra, Valerie a Sweta CHaman Saxena. What caused the 1991 currency crisis in India?. *IMF working paper* [online]. 2000, č. 157 [cit. 2015-04-07]. Dostupné z:<http://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2000/wp00157.pdf>

DeLong, J. Bradford. India Since Independence: An Analytic Growth Narrative. In: *Department of Economics: University of Colorado* [online]. 2001 [cit. 2015-04-01]. Dostupné z:

<http://web.iitd.ac.in/~sbpaul/HUL736/Growth%20and%20Labour/rodrrik-DeLong-India.pdf>

Deutsch, Karl W. A J. David Singer. Multipolar Power Systems and International Stability. [Http://www.sharework.net/](http://www.sharework.net/) [online]. 1964, č. 29 s. 315-324 Dostupné z:

<http://www.sharework.net/www/cuny-gc/intl-politics/multipolar-power-systems-international-security.pdf>

Dinc, Serdar a Nandini GUPTA. The Decision to Privatize: Finance and Politics. *Journal of Finance* [online]. 2009, č. 4 [cit. 2015-04-07]. Dostupné

z:<http://web.mit.edu/dinc/www/research/assets/Dinc%20and%20Gupta%20--%20The%20Decision%20to%20Privatize.pdf>

Fárek, Jiří. *Ekonomika Indie: obtíže i pozoruhodný vzestup. Ústav mezinárodních vztahů* [online]. 2012, č. 11 [cit. 2015-04-01]. Dostupné

z: <http://www.iir.cz/article/ekonomika-indie-obtize-i-pozoruhodny-vzestup>

Flemes, Daniel. *India-Brazil-South Africa (IBSA) in the New Global Order: Interests, Strategies and Values of the Emerging Coalition. International Studies* [online]. 2009, č. 4, s. 402-421 [cit. 2015-04-25]. DOI: 10.1177/0020881711004600402. Dostupné

z: <http://isq.sagepub.com/content/46/4/401.full.pdf+html>

Gupta, Nandini. *Privatization in South Asia. Initiative for Policy Dialogue* [online]. 2006, č. 1 [cit. 2015-04-09]. Dostupné

z: http://policydialogue.org/files/publications/privsouthasia_Gupta.pdf

Guraziu, Rudi. *Is regionalism a stumbling block or a stepping stone in the process of globalisation?* 2008 Dostupné z:

<http://www.atlantic-community.org/app/webroot/files/articlepdf/Regionalism%20-%20a%20stepping%20stone%20or%20a%20stumbling%20block%20in%20the%20process%20of%20globalisation.pdf>

Hampl, Martin. *Globální systém: Stav, současné tendence a možné perspektivy distribuce mocenského potenciálu*. Praha 2008. Dostupné z: <http://geography.cz/sbornik/wp-content/uploads/2009/08/g09-1-1hampl.pdf>

Hart, Jeffrey A.: *Power and Polarity in the International System*. In: Sabrosky, Alan Ned (ed.): *Polarity and War. The Changing Structure of International Conflict*. Westview Press, 1985, s. 31.

Dostupné z:

https://www.academia.edu/1359690/Power_and_Polarity_in_the_International_System

Huntington, Samuel P. America in the World. In: *The Hedgehog Review* [online]. 2003 s. 8 [cit. 2015-04-27]. Dostupné z: <http://www.iasc-culture.org/THR/archives/America/5.1CHuntington.pdf>

Hurrell, Andrew. Hegemony, liberalism and global order: what space for would-be great powers?. *International Affairs* [online]. 2006, č. 1 [cit. 2015-05-03]. DOI: 10.1111/j.1468-2346.2006.00512.x. Dostupné z: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1468-2346.2006.00512.x/epdf>

Chiriyankandath, James. Realigning India: Indian foreign policy after the Cold War. *The Round Table: The Commonwealth Journal of International Affairs* [online]. 2004, č. 1 [cit. 2015-04-15]. DOI: 10.1080/00358530410001679567. Dostupné z: <http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/00358530410001679567>

Jervis, Robert: Realism, Neoliberalism, and Cooperation. *International Security*, 24 (1999), 1, s. 42–63. 41. in Waisová

Joshi, Vijay a I.M.D. Little. *India's economic reforms 1991-2001* [online]. 1996 [cit. 2015-04-07]. ISBN 0-19-829078-0. Dostupné z: https://books.google.cz/books?id=r31MYIrISFMC&printsec=frontcover&dq=Vijay+Joshi+and+I.+M.+D.+Little,+India%27s+Economic+Reforms,+1991%E2%80%932001&hl=cs&sa=X&ei=Wwo9VebQGsmoPJ-SgNAC&redir_esc=y#v=onepage&q=Vijay%20Joshi%20and%20I.%20M.%20D.%20Little%20%20India's%20Economic%20Reforms%20%201991%E2%80%932001&f=false

Kaldor, Mary (2005) *New and Old Wars: Organized Violence in a Global Era*. ISBN 9780745655635 In: Diehl, Paul F., ed., *War*, vol. I. London: Sage, 380-381 dostupné z: <https://is.cuni.cz/studium/predmety/index.php?id=6989e76e1d913437badc583501a631c7&tid=&do=download&did=27974&kod=JPM408> War Studies (TMV) JPM408

Kapur, Paul S. a Sumit Ganguly. The Transformation of U. S. - India Relations: An Explanation for the Rapprochement and Prospects for the Future. *University of California Press* [online]. 2007, č. 4, s. 642-656 [cit. 2015-04-15]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/pdf/10.1525/as.2007.47.4.642.pdf?acceptTC=true&jpdConfirm=true>

Keohane, Robert O. a NYE Joseph. *Power & Interdependence*. USA: Harvard University, 1977. First edition ISBN 0-673-39891-9.

Keohane, Robert O. Global governance and legitimacy. *Review of International Political Economy* [online]. 2011, č. 1, s. 99-109 [cit. 2015-04-26]. DOI: 10.1080/09692290.2011.545222. Dostupné z: <http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/09692290.2011.545222>

Kohli, Atul. The 1990s and Beyond. *Politics of Economic Growth in India, 1980-2005* [online]. 2006, č. 2, s. 1361-1370 [cit. 2015-04-01]. Dostupné z: http://www.princeton.edu/~kohli/docs/PEGI_PartII.pdf

Kotwal, Ashok, Bharat Ramaswami a Wilima Wadhva. *Economic Liberalization and Indian Economic Growth: What's the evidence?*. Delhi, 2011. Discussion Paper. Indian Statistical Institute. Dostupné z: <http://www.isid.ac.in/~pu/dispapers/dp11-13.pdf>.

Kratochvíl, P. Polarita v teorii mezinárodních vztahů. *Mezinárodní vztahy, Severní Amerika*, 37, pro. 2002. Dostupné z: <http://mv.iir.cz/article/view/53>. 2014. Str. 29-33

Kulke a Rothermund. *A history of India* [online]. 2004 [cit. 2015-03-11]. fourth edition. ISBN 0-415-32919-1. Dostupné z: https://www.google.cz/books?hl=cs&lr=&id=RoW9GuFJ9GIC&oi=fnd&pg=PP1&dq=history+of+india&ots=Nv-zv5vgwn&sig=NI10pGEI5z6th4Tor4-ESawrmGk&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false

Kumar, Utsav a Arvind Subramanian. India's Growth in the 2000s: Four Facts. *Working Paper* [online]. 2011, č. 17 [cit. 2015-04-07]. Dostupné z: <http://www.iie.com/publications/wp/wp11-17.pdf>

Malone, David M. a Rohan Mukherjee. India and China: Conflict and Cooperation. *Survival: Global Politics and Strategy* [online]. 2010, č. 1 [cit. 2015-04-25]. DOI: 10.1080/00396331003612513. Dostupné z: <http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/00396331003612513>

Malone, David M. a Rohan Mukherjee. Indian foreign policy and contemporary security challenges. *International Affairs* [online]. 2011, roč. 87, č. 1 [cit. 2015-04-01]. Dostupné z: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1468-2346.2011.00961.x/epdf>

McGrew, Anthony G., "Global Legal Interaction and Present-Day Patterns of Globalization", in V. Gessner and A. C. Budak (eds.), *Emerging Legal Certainty: Empirical Studies on the Globalization of Law* (Ashgate: Dartmouth Publishing Company, 1998), p. 327, as cited in V. S. A. Kumar, "A Critical Methodology of Globalization: Politics of the 21st Century?", *Indiana Journal of Global Legal Studies*, Vol. 10, Issue 2, 2003, pp. 87-111, p. 98.

Meyer, William H. Indigenous Rights, Global Governance, and State Sovereignty. *Human Rights Review* [online]. 2012, č. 13, 327–347 [cit. 2015-04-23]. DOI: 10.1007/s12142-012-0225-3. Dostupné z: http://download-v2.springer.com/static/pdf/134/art%253A10.1007%252Fs12142-012-0225-3.pdf?token2=exp=1429821595~acl=%2Fstatic%2Fpdf%2F134%2Fart%25253A10.1007%25252Fs12142-012-0225-3.pdf*~hmac=d8433c8039da02b76e2bb1559a418787c2f95a36d93dc74dfa2c30e3fa225bd7

Miller, Lyman. China an Emerging Superpower?. *Stanford Journal of International relations* [online]. 2004 [cit. 2015-04-26]. Dostupné z: http://web.stanford.edu/group/sjir/6.1.03_miller.html

Misra, O. P. 1995. *Economic Thoughts of Gandhi and Nehru: A Comparative Analysis* [online]. [cit. 2015-05-11]. ISBN 81-85880-71-9. Dostupné z: http://books.google.cz/books?id=IxGDqOU03h4C&printsec=frontcover&hl=cs&source=gb_s_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false

Moravcsik, A. (2004). Is there a “Democratic Deficit” in World Politics? A Framework for Analysis. *Government and Opposition* 39(2): 336–363. Dostupné z: <http://www.princeton.edu/~amoravcs/library/framework.pdf>

Nachane, D. M. 2007. *Gandhian Economic Thought and Its Influence on Economic Policymaking in India* [online]. [cit. 2015-05-11]. Dostupné z: http://kms1.isn.ethz.ch/serviceengine/Files/ISN/46803/ichaptersection_singledocument/47BE40C5-DB53-437F-AF5B-096AE90EF331/en/3.pdf

Nayyar, Deepak. The Internationalization of Firms From India: Investment, Mergers and Acquisitions. *Oxford Development Studies* [online]. 2008, roč. 36, č. 1, s. 112-131 [cit. 2015-04-07]. Dostupné z: <http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/13600810701848219>

Novotný, Daniel a Alice Savovová. Strategické partnerství EU-Indie: Předpokládaná role Indie v mezinárodním společenství v krátko- a střednědobém výhledu. In: *Asociace pro mezinárodní otázky* [online]. 2010 [cit. 2015-02-01]. Dostupné z: http://www.amo.cz/editor/image/produkty1_soubory/predpokladana-role-indie-v-mezinarodnim-spolecenstvi-v-kratko--a-strednedobem-vyhledu.pdf

O’Neill, Jim. Building Better Global Economic BRICs. *Goldman Sachs* [online]. 2001, č. 66 [cit. 2014-05-19]. Dostupné z: <http://www.goldmansachs.com/our-thinking/archive/archive-pdfs/build-better-brics.pdf>

Panagariya, Arvind. *India in the 1980s and 1990s: A Triumph of Reforms*. University of Maryland, 2003, [cit. 2015-04-01]. Dostupné z:

<https://www.imf.org/external/np/apd/seminars/2003/newdelhi/pana.pdf>

Panagariya, Arvind. *India in the 1980s and 1990s: A Triumph of Reforms*. *IMF working paper* [online]. 2004, č. 43 [cit. 2015-04-01]. Dostupné z:

<https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2004/wp0443.pdf>

Panagariya, Arvind. *The Triumph of India's Market Reforms: The Record of the 1980s and 1990s*. *Policy Analysis* [online]. 2005, č. 554 [cit. 2015-04-01]. Dostupné z:

<http://object.cato.org/sites/cato.org/files/pubs/pdf/pa554.pdf>

Perkovich, G. (1999) *India's Nuclear Bomb. The Impact on Global Proliferation* (Berkeley, CA: University of California Press), skrze Chiriyankandath

Pursell, Garry, 1992, "Trade Policy in India," in Dominick Salvatore, ed., *National Trade Policies*, New York: Greenwood Press, 423–458. Dostupné z:

<https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2004/wp0443.pdf>

Ruggie, John Gerard. *International Regimes, Transactions, and Change: Embedded Liberalism in the Postwar Economic Order*. In: *International Organization* [online]. 1982, s. 379-415 [cit. 2015-05-04]. Dostupné z:

https://www.wto.org/english/forums_e/public_forum_e/ruggie_embedded_liberalism.pdf

Scholte, J. A. *Building Global Democracy?: Civil Society and Accountable Global Governance* [online]. 2011 [cit. 2015-04-26]. ISBN 978-0-521-14055-3. Dostupné z:

https://books.google.cz/books?hl=cs&lr=&id=HrhgIe7O1AsC&oi=fnd&pg=PR3&dq=Building+Global+Democracy&ots=j5vWdjblNS&sig=i4EV2qR1ZvzEcgXWaeI46ZZqHbw&redir_esc=y#v=onepage&q=Building%20Global%20Democracy&f=false

Shanmugasundaram, Sasikumar. *Regional Hegemony and Emerging Powers: Theorizing India's Neighborhood Policy* [online]. Budapest, 2012 [cit. 2015-05-02]. Dostupné z: http://www.etd.ceu.hu/2012/shanmugasundaram_sasikumar.pdf. Doplňující diplomová práce. Central European University.

Strange, Michael. Discursivity of Global Governance: Vestiges of “Democracy” in the World Trade Organization. *Alternatives: Global, Local, Political* [online]. 2011, č. 36, s. 241-256 [cit. 2015-04-15]. DOI: 10.1177/0304375411418601. Dostupné z: <http://alt.sagepub.com/content/36/3/240.full.pdf>

Take, Ingo. Legitimacy in Global Governance: International, Transnational and Private Institutions Compared. *Swiss Political Science Review* [online]. 2012, č. 18 [cit. 2015-05-01]. DOI: 10.1111/j.1662-6370.2012.02064.x. Dostupné z: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1662-6370.2012.02064.x/epdf>

Wadhva, Charan D., India Trying to Liberalise: Economic Reforms Since 1991. *Economic Reforms in India* [online]. 2010, č. 1, s. 264 [cit. 2015-04-07]. Dostupné z: <http://www.apcss.org/wp-content/uploads/2010/PDFs/Edited%20Volumes/RegionalFinal%20chapters/Chapter16Wadhva.pdf>

Waisová, Šárka.: Teorie mezinárodních režimů. *MEZINÁRODNÍ VZTAHY* [online]. 2002, č. 2 [cit. 2015-01-31]. Dostupné z: <http://mv.iir.cz/article/view/31/27>.

Waltz, Kenneth N.: *Theory of International Politics* [online]. 1979 [cit. 2015-05-02]. ISBN 1-57766-670-4. Dostupné z: https://books.google.cz/books?hl=cs&lr=&id=OaMfAAAAQBAJ&oi=fnd&pg=PP2&dq=Waltz,+Kenneth+N.:+Theory+of+International+Politics.+Mass&ots=GK2eSIUIxX&sig=I54vliSoSKugqHXoSurDffgQltc&redir_esc=y#v=onepage&q=Waltz%2C%20Kenneth%20N.%3A

[%20Theory%20of%20International%20Politics.%20Mass&f=false](#) in (Waisová, 2002) a (Kratochvíl, 2002)

Wohlforth, William C. The Stability of a Unipolar World. *Student information system* 1999, Dostupné z: <https://is.cuni.cz/studium/predmety/index.php?id=79275d3b93866a2b441efcd23d2c5179&tid=&do=download&did=28024&kod=JPM408> str. 5-28

Xuetong, Yan. From a Unipolar to a Bipolar Superpower System: The Future of the Global Power Dynamic. *Carnegie-Tsinghua: Center for global policy* [online]. 2011 [cit. 2015-04-26]. Dostupné z: <http://carnegietsinghua.org/publications/?fa=47688>

Zakaria, Fareed. *The Post-American World* [online]. 2008 [cit. 2014-05-19]. ISBN 978-0-393-06235-9. S. 1-6 Dostupné z: <http://xa.yimg.com/kq/groups/11948981/946998865/name/Fareed+Zakaria+The+Post-American+World.pdf>

Zürn, Michael. Globalization and Global Governance. *Handbook of International Relations*. 2002, č. 1. 402-418 Dostupné z: http://www.wzb.eu/sites/default/files/u13/globalization_and_global_governance.pdf

Webové stránky

Country Comparison :: GDP (Purchasing Power Parity). *CIA* [Dostupné z:

<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/rankorder/2001rank.html?countryname=United%20States&countrycode=us&regionCode=noa&rank=1#us>

Fifth Summit. *BRICS*. [online]. 2013 [cit. 2015-04-26]. Dostupné

z: <http://www.brics5.co.za/about-brics/summit-declaration/fifth-summit/>

First Summit. *BRICS* [online]. 2009 [cit. 2014-05-19]. Dostupné z:

<http://www.brics5.co.za/about-brics/summit-declaration/first-summit/>

Gross domestic product 2013. World Bank. *Databank* [online]. 2013 [cit. 2015-05-04].

Dostupné z: <http://databank.worldbank.org/data/download/GDP.pdf>

History and Evolution of Non-Aligned Movement. *Ministry of External Affairs: Government of India* [online]. 2012 [cit. 2015-04-01]. Dostupné z: [http://mea.gov.in/in-focus-](http://mea.gov.in/in-focus-article.htm?20349/History+and+Evolution+of+NonAligned+Movement)

[article.htm?20349/History+and+Evolution+of+NonAligned+Movement](http://mea.gov.in/in-focus-article.htm?20349/History+and+Evolution+of+NonAligned+Movement)

IMF Executive Board Approves Major Overhaul of Quotas and Governance. *International Monetary Fund* [online]. 2010 [cit. 2015-05-02]. Dostupné

z: <http://www.imf.org/external/np/sec/pr/2010/pr10418.htm>

Import and Export Licensing Procedures in India. *India Briefing* [online]. 2013 [cit. 2015-04-

01]. Dostupné z: <http://www.india-briefing.com/news/import-export-licensing-procedures-india-6804.html/>

India's Nuclear Doctrine: An Alternative Blueprint. In: *Nuclear Security Programme: Institute of Peace and Conflict Studies* [online]. 2012 [cit. 2015-04-24]. Dostupné z: <http://www.ipcs.org/Indias-Nuclear-Doctrine.pdf>

India-China Bilateral Relations. *Ministry of external affairs* [online]. 2012, č. 1 [cit. 2015-04-24]. Dostupné z: <http://mea.gov.in/Portal/ForeignRelation/China-January-2012.pdf>

Indie: Zahraničně-politická orientace. *Ministerstvo zahraničních věcí České republiky* [online]. 2015 [cit. 2015-04-24]. Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/asiie/indie/politika/zahranicne_politicka_orientace.html

Indira Gandhi. *Wikipedia* [online]. 2015 [cit. 2015-04-01]. Dostupné z: http://en.wikipedia.org/wiki/Indira_Gandhi

Jawaharlal Nehru. *Wikipedia* [online]. 2015 [cit. 2015-04-01]. Dostupné z: http://en.wikipedia.org/wiki/Jawaharlal_Nehru

National Portal of India [online]. 2015 [cit. 2015-03-11]. Dostupné z: <http://india.gov.in/india-glance/profile>

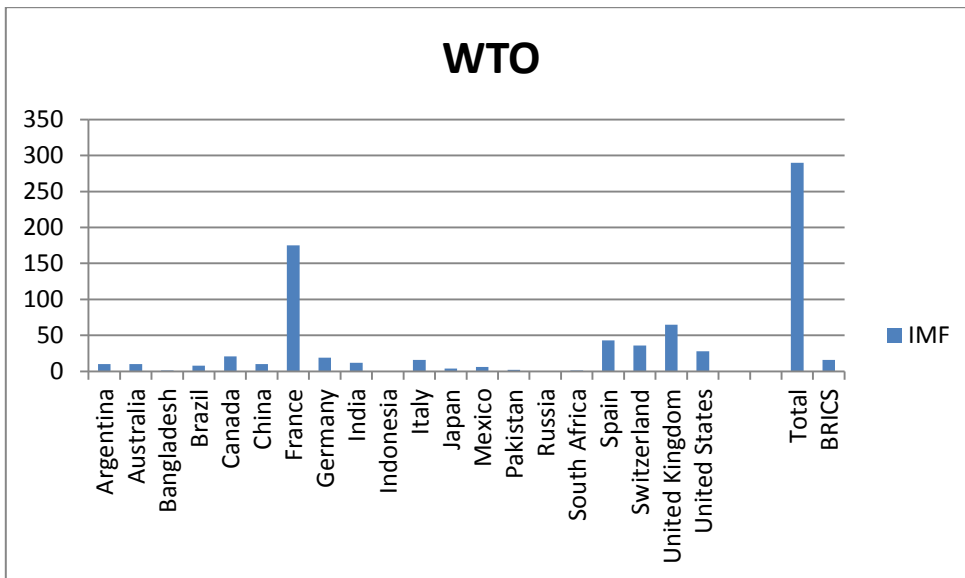
Overview of the WTO Secretariat. *World Trade Organization* [online]. 2014 [cit. 2014-05-29]. Dostupné z: https://www.wto.org/english/thewto_e/secret_e/intro_e.htm

World Economic Outlook April 2014. IMF. *World Economic Outlook (WEO)* [online]. 2014 Dostupné z: <http://www.imf.org/external/Pubs/ft/weo/2014/01/pdf/text.pdf>

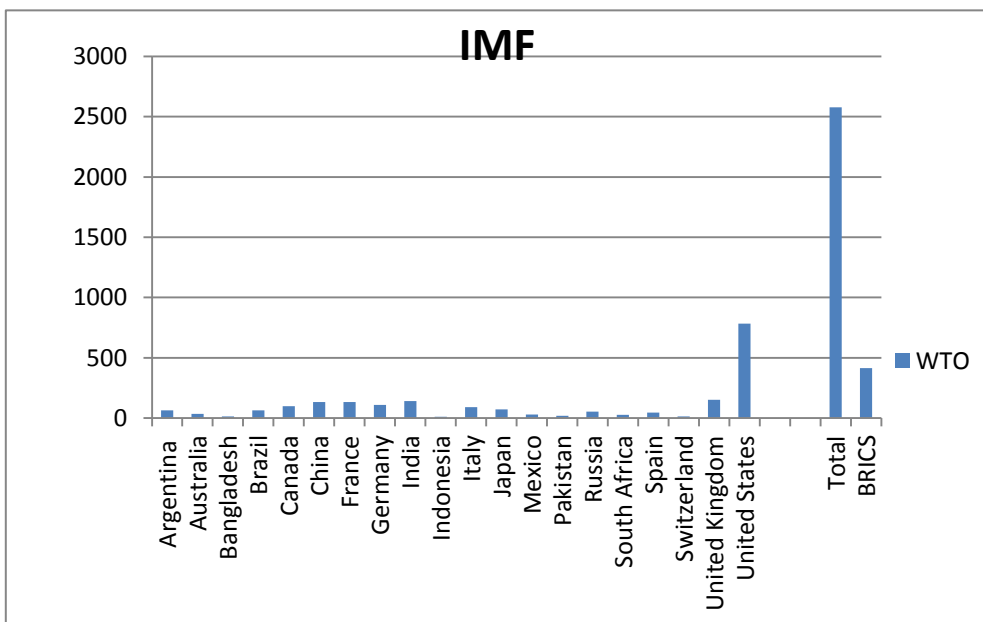
Přílohy

Tabulky a grafy:

1. Příloha 1: Rozložení administrativy WTO podle národnostního klíče (graf)

2. Příloha 2: rozložení administrativy IMF podle národnostního klíče (graf)

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD
INSTITUT POLITOLOGICKÝCH STUDIÍ

TEZE DIPLOMOVÉ PRÁCE

Indie jako hospodářská velmoc a její vývoj od konce studené války

Jméno: Bc. Jiří Hradecký

Ročník: 2.

Akademický rok: 2013/2014

Obor: Mezinárodní vztahy

Vedoucí práce: PhDr. Irah Kučerová, Ph.D.

Místo, datum vypracování: V Praze, 1. 9. 2014

Vymezení tématu

Tato práce se bude zabývat postavením Indie v mezinárodních vztazích a hledáním vlivů, které změnu indického postavení zapříčinily. Indie zažila od konce studené války velký ekonomický růst, což bude hlavním zkoumaným vlivem. Na hospodářský růst poté navazují rostoucí indické tendence etablovat se jako globální velmoc a reorganizovat mezinárodní politický a ekonomický systém. Chtěl bych tudíž tuto změnu indické pozice a cílů indické politiky podrobit výzkumu. V první části práce se zaměřím na rozbor ekonomického růstu, ve druhé části na pozici Indie v mezinárodních vztazích a v poslední části na spolupráci v rámci uskupení BRICS a na možnost reorganizace institucí globálního vládnutí, která by Indii umožnila dosáhnout velmocenského postavení v globálním měřítku.

Relevance tématu

Indie zaznamenává v posledních dvou dekadách značný hospodářský růst a ráda by se do budoucna etablovala po boku Číny a USA jako nová globální supervelmoc v mezinárodních vztazích. Indie nastartovala svůj současný růst na základě ekonomických reforem, které začaly probíhat od změny premiéra v roce 1991, kdy byl spáchán atentát na Rajiva Gándhího a do čela se dostal Narasimha Ráo. V současné době se Indie také snaží apelovat na reformu globálního politicko-ekonomického řádu, který by více zohlednil její zájmy. V tomto směru bude zastávat velkou roli seskupení BRICS, jelikož jde o státy, které mají tuto tendenci společnou. Nabízí se tedy otázka, nakolik dokážou státy BRICS společnými silami změnit současný světový systém. Vzhledem k míře růstu ekonomické síly Indie a ambicí její zahraniční politiky si toto téma zaslouží pozornost a proto jsem si toto téma vybral pro svou diplomovou práci.

Cíl práce

Cílem mé práce bude vymezit postavení Indie v mezinárodních vztazích a změnu tohoto postavení v období po skončení studené války. V rámci toho se pokusím zjistit, kam zahraniční politika Indie směřuje a jaké nástroje k tomu používá a co zapříčinilo ekonomický, a díky tomu i politický vzestup Indie. Toho bych chtěl docílit pomocí analýzy hospodářského vývoje Indie. Budu zjišťovat jaké kroky vedly k tak velkému ekonomickému růstu, jaká jsou specifika indické politiky, a pokusím se vysledovat klíčové aspekty, které tento růst zapříčinily. V rámci současné indické zahraniční politiky bych chtěl také zohlednit význam skupiny BRICS pro Indii a její vzájemné vztahy s jednotlivými členy BRICS, prozkoumat další možný vývoj skupiny a zjistit jakou může Indie do budoucna hrát roli v rámci globálního vládnutí a nakolik to umožní Indii dosáhnout svých cílů právě skupina BRICS.

Výzkumné otázky a hypotézy

Otázka 1:

- Co zapříčinilo ekonomický vzestup Indie od konce studené války?

Hypotéza 1:

- Indie dosáhla svého ekonomického vzestupu díky reformám ekonomiky z první poloviny devadesátých let.

Otázka 2:

- Jaké jsou primární strategické cíle současné indické politiky?

Hypotéza 2:

- Primárním cílem indické politiky je posílení své pozice v rámci mezinárodních vztahů, popř. snaha o dosažení pozice světové velmoci. Toho se Indie bude snažit dosáhnout pomocí vnitřního rozvoje i nástrojů vnější politiky.

Otázka 3:

- Má Indie potenciál dosáhnout pozice světové velmoci? A jaké jsou případné nástroje, které mohou Indii pomoci dosáhnout velmocenského postavení?

Hypotéza 3:

- Indie má potenciál dosáhnout postavení světové velmoci a k dosažení tohoto postavení pomůže Indii nejvíce spolupráce se státy BRICS, reforma současného systému globálního vládnutí a pokračující vnitřní rozvoj a reformy.

Předpokládaná metoda zpracování tématu

Práce bude obsahovat tři základní části: Analýzu hospodářských reforem, rozbor měnící se indické pozice v mezinárodních vztazích a možnosti dalšího posílení díky spolupráci v rámci skupiny BRICS.

Při zpracování svého tématu bych chtěl primárně vycházet z teorií mezinárodních vztahů a aplikovat je na konkrétní případ Indie. V rámci mého výzkumu použiji přístup neorealistickej teorie v mezinárodních vztazích, který se nejlépe hodí k ověření mocenských tendencí, a podle tohoto zkoumání budu posuzovat konkrétní kroky indické politiky. Ke konci své práce bych se zaměřil na konkrétní kroky skupiny BRICS a jaký mají její státy vliv na rozložení moci ve světě. Od vzniku skupiny BRICS se tento spolek značně vymezuje vůči mnoha aspektům globálního vládnutí a neustává ve své snaze o reformu současného systému. Na základě svých závěrů bych rád zjistil, nakolik se Indie vymezuje vůči současnému systému a jak by podle indického pohledu měly případné reformy vypadat.

Metodologicky bude má práce zpracována jako kvalitativní jedno-případová studie zaměřená na Indii. Rozbor hospodářského vývoje bude proveden pomocí historické analýzy indické politiky. V rámci této metody nepůjde čistě o popis historických událostí, ale o vytvoření platformy, na kterou navazovaly další historické události, což by mi mohlo dokázat vzájemnou kompatibilitu jednotlivých období indického vzestupu a pomoci při ověřování mých hypotéz. Chtěl bych rozdělit období od roku 1991 do roku 2010 indického vývoje do

několika menších období a ty bych vzájemně porovnal a snažil se vysledovat, nakolik předchozí politika ovlivnila indický vzestup. Toto rozdělení by se většinou vztahovalo na změny ve vládním složení, popřípadě jiné zlomové události. Rok 1991 jsem si vybral, jelikož jde o rok, ve kterém došlo k prvním ekonomickým reformám v mnou sledovaném období a rok 2010 z důvodu vzniku skupiny BRICS. V rámci mé práce bych chtěl vytvořit shrnutí indické politiky, indického hospodářského vývoje, možnosti spolupráce se členy BRICS, cílů indické zahraniční politiky a potenciálních kroků do budoucna.

Mojí závislou proměnou bude změna mocenského postavení Indie v mezinárodních vztazích a nezávislými proměnnými budou reformy indické hospodářské politiky, spolupráce v rámci skupiny BRICS, nástroje indické zahraniční politiky a systém institucí globálního vládnutí. Tyto nezávislé proměnné jsem si zvolil, jelikož chci ověřit, nakolik rozvoj indické ekonomiky zapříčinil posílení Indie v mezinárodních vztazích, nakolik může dojít k dalšímu posílení díky spolupráci v rámci skupiny BRICS a nakolik je další indický rozvoj limitován současným systémem globálního vládnutí. Cílem výzkumu je tedy zjištění nejvíce vlivných nezávislých proměnných a na základě tohoto zjištění bych se chtěl pokusit o predikci budoucí indické zahraniční politiky.

Předpokládaná osnova

- Úvod
- Teoretické vymezení
  - Popis mnou použitých přístupů v rámci teorie mezinárodních vztahů
  - Možnosti jejich aplikace na případ indického rozvoje
- Historická analýza rozvoje indické ekonomiky
  - Indie 1991-1998
  - Indie 1998-2004
  - Indie 2004-2010
  - Analýza výsledků
- Indická zahraniční politika
- BRICS

- Indické současné kroky v rámci BRICS
- Postavení skupiny vůči současnému systému globálního vládnutí
- Možnosti další spolupráce v rámci skupiny
- Shrnutí indické zahraniční politiky
- Predikce budoucí politiky a hospodářského vývoje
- Závěr – ověření platnosti hypotéz, stanovení nejvýznamnějších faktorů vedoucích ke změně jednotlivých sledovaných proměnných

Předpokládané zdroje

ARON, Raymond: 1966. *Peace and War: A Theory of International Relations*. New York: Doubleday & Company.

BELLE, Marie. Future of the BRICs. In: *Franklin Business & Law Journal* [online]. 2011

BRAWLEY, Mark: 2007. Building Blocks or a BRIC Wall? Fitting US Foreign Policy to the Shifting Distribution of Power. *Asian Perspective*, roč. 31, č. 4, s. 151–175.

BUZAN, Barry: 2011. A World Order Without Superpowers: Decentred Globalism. *International Relations*, roč. 25, č. 1, s. 3–25.

CUPALOVÁ PH.D. *Aktuální ekonomický vývoj a hospodářská politika uskupení BRICS a jejich vyhlídky*. Praha, 2011.

GILPIN, Robert: 1981. *War and Change in World Politics*. Cambridge: Cambridge University Press.

HENDL, Jan: 2008. *Kvalitativní metody: základní metody a aplikace*. 2. vyd. Praha: Portal.

HURRELL, Andrew: 2006. Hegemony, Liberalism and global order: What space for would-be great powers? *International Affairs*, roč. 82, č. 1, s. 1–19.

IKENBERRY, John a WRIGHT, Thomas: 2008. *Rising Powers and Global Institutions*. New York: A Century Foundation Report.

KAGAN, Robert: 2003. *Labyrint síly a raj slabosti. Amerika, Evropa a nový řad světa*. Praha: Nakladatelství Lidové Noviny.

KAPLAN, Morton: 1957. *System and Process in International Politics*. New York.

KENNEDY, Paul: 1994. *Preparing for the Twenty-First Century*. New York: Vintage Books.

KENNEDY, Paul: 1996. *Vzestup a pad velmoci: Ekonomické změny a vojenské konflikty v letech 1500–2000*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny.

KEOHANE, R. O. (2011). Global governance and legitimacy. *Review of International Political Economy* 18(1): 99–109.

Meyer, William H. Indigenous Rights, Global Governance, and State Sovereignty. *Human Rights Review*. 2012, č. 13, 327–347.

MORAVCSIK, A. (2004). Is there a “Democratic Deficit” in World Politics? A Framework for Analysis. *Government and Opposition* 39(2): 336–363..

O’NEILL, Jim. Building Better Global Economic BRICs. *Goldman Sachs* [online]. 2001, č. 66

O'NEILL, Jim: 2011. Welcome to a future built in BRICs. *The Telegraph*, 19. 11. 2011, s. 1–6.

REZKOVÁ, Alice. Spolupráce zemí BRICS klíčem úspěchu v G20. *Ústav mezinárodních vztahů Praha* [online]. 2012, č. 1

STRANGE, Michael. Discursivity of Global Governance: Vestiges of “Democracy” in the World Trade Organization. *SAGE* [online]. 2011, č. 36

SCHARPF, F. 1999, *Regieren in Europa*. Frankfurt am Main and New York: Campus. Page 7. Dostupné z: http://www.mpifg.de/pu/mpifg_book/mpifg_sbd_fs1999.pdf

SCHOELTE, J. A. 2011a, *Building Global Democracy? Civil Society and Accountable Global Governance*. Cambridge et al.: Cambridge University Press (2011). Towards greater legitimacy in global governance. *Review of International Political Economy* 18(1): 110–120.

TAKE, Ingo. Legitimacy in Global Governance: International, Transnational and Private Institutions Compared. *Swiss Political Science Review* [online]. 2012, č. 18

WALTZ, Kenneth: 1979. *Theory of International Politics*. Addison-Wesley Publishing Company.

WILSON Dominic. Dreaming With BRICs: The Path to 2050. *Goldman Sachs* [online]. 2003, č. 99. Dostupné z: <http://antonioguilherme.web.br.com/artigos/Brics.pdf>

ZAKARIA, Fared. *The Post-American World* [online]. 2008 ISBN 978-0-393-06235-9.

Webové stránky

BRICS Forum

Dostupné z: <http://www.bricsforum.org/>,

BRICS online

Dostupné z: <http://www.brics5.co.za>

INTERNATIONAL MONETARY FUND D

Dostupné z: <http://www.imf.org>

The trillion dollar club. (2010, April 15). *The Economist*. Dostupné z: <http://www.economist.com/node/15912964/print>

World bank [online]. Dostupné z: <http://www.worldbank.org/>

WORLD ECONOMIC OUTLOOK April 2014. IMF. *World Economic Outlook (WEO)* [online]. 2014 [Dostupné z: <http://www.imf.org/external/Pubs/ft/weo/2014/01/pdf/text.pdf>

World Trade Organization [online].

Dostupné z: <http://www.wto.org>